

DZIENNIK URZĘDOWY

WOJEWÓDZTWA ZACHODNIOPOMORSKIEGO

Szczecin, dnia 2 marca 2015 r.

Poz. 637

UCHWAŁA NR III/16/2015 RADY GMINY RADOWO MAŁE

z dnia 28 stycznia 2015 r.

w sprawie przyjęcia Gminnego programu opieki nad zabytkami Gminy Radowo Małe na lata 2014-2017

Na podstawie art. 15 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 roku o samorządzie gminnym (Dz. U. 2013 poz. 594 ze zm.), w związku z art. 87 ust. 1, ust. 3 i ust. 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. Nr 162, poz. 1568 ze zm.) uchwala się, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Radowo Małe na lata 2014-2017, w brzmieniu załącznika do niniejszej uchwały.

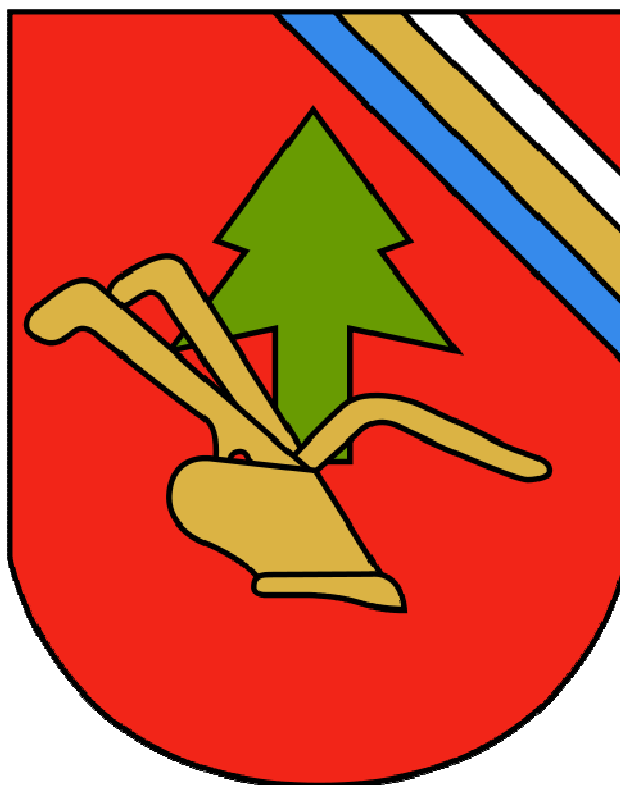
§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy Radowo Małe.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Zachodniopomorskiego.

Przewodniczący Rady Gminy

Dawid Adamski

Załącznik Nr 1 do Uchwały Nr III/16/2015
Rady Gminy Radowo Małe
z dnia 28 stycznia 2015 r.

Gminny program opieki nad zabytkami

na lata 2014 – 2017

Gminy Radowo Małe

1 WSTĘP

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2003, Nr 162, poz. 1568 z późn. zm.) nakłada na gminy obowiązek sporządzenia programu opieki nad zabytkami. Mówi o tym artykuł 87 ustawy. Głównym beneficjentem realizacji programu jest społeczność lokalna, która bezpośrednio powinna odczuć efekty jego wdrażania. Dotyczy to nie tylko właścicieli i użytkowników obszarów i obiektów zabytkowych, ale również wszystkich mieszkańców.

Przyjęty przez Radę Gminy w formie uchwały, gminny program opieki nad zabytkami jest elementem polityki samorządowej. Będzie służyć podejmowaniu planowych działań dotyczących inicjowania, wspierania, koordynowania badań i prac z dziedziny ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego oraz upowszechniania i promowania dziedzictwa kulturowego.

Program opieki nad zabytkami ma pomóc w aktywnym zarządzaniu zasobem stanowiącym dziedzictwo kulturowe gminy. Wskazane w programie działania są skierowane na poprawę stanu zabytków, ich rewaloryzację oraz zwiększenie dostępności do nich mieszkańców i turystów. Gminny program opieki nad zabytkami, m.in. poprzez działania edukacyjne, ma też budzić w lokalnej społeczności świadomość wspólnoty kulturowej, roli i znaczenia lokalnych wartości i wspólnych korzeni. Wspólna dbałość o zachowanie wartości kulturowych wzmacnia poczucie tożsamości, wspiera identyfikację jednostki z tzw. małą ojczyzną.

Gminny program opieki nad zabytkami jest opracowywany na 4 lata. Z realizacji programu wójt co dwa lata sporządza sprawozdanie, które przedstawia Radzie Gminy. Kolejne sporządzane programy opieki powinny uwzględniać pojawiające się nowe uwarunkowania prawne i administracyjne, zmieniające się warunki społeczne, gospodarcze i kulturowe, nowe kryteria oceny i aktualny stan zachowania zasobu oraz prowadzone okresowo oceny efektów wdrażania obowiązującego programu.

2 PODSTAWA PRAWNA

Podstawą prawną sporządzenia Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami gminy Radowo Małe są przepisy wynikające z ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2003 r., Nr 162, poz. 1568 z późn. zm.). Ustawa ta wprowadziła obowiązek sporządzania przez gminy gminnych programów opieki nad zabytkami.

Zgodnie z art. 87 wymienionej ustawy, prezydent, burmistrz lub wójt sporządza na okres 4 lat gminny program opieki nad zabytkami. Gminny program opieki nad zabytkami jest uchwalany przez Radę Gminy, po uzyskaniu opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Program ogłaszany jest w Dzienniku Urzędowym Województwa.

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami określiła główne cele gminnych programów opieki nad zabytkami, do których należą:

- włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
- uwzględnienie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
- podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

Program opieki nad zabytkami jest dokumentem uzupełniającym w systemie planowania. Wyznacza cele i określa instrumentarium służące do ich osiągnięcia.

3 UWARUNKOWANIA PRAWNE OCHRONY I OPIEKI NAD ZABYTKAMI W POLSCE

3.2 Definicje

Z uwagi na konieczność precyzyjnego odnoszenia się w Gminnym Programie Opieki nad Zabytkami do zapisów ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2003 r., Nr 162, poz. 1568 z późn. zm.), przyjęto za ustawą następujące definicje:

- 1| zabytek - nieruchomość lub rzecz ruchomą, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową;
- 2| zabytek nieruchomy - nieruchomość, jej część lub zespół nieruchomości, o których mowa w pkt. 1;
- 3| zabytek ruchomy - rzecz ruchomą, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, o których mowa w pkt. 1;
- 4| zabytek archeologiczny - zabytek nieruchomy, będący powierzchnią, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów albo zabytek ruchomy, będący tym wytworem;
- 5| instytucja kultury wyspecjalizowana w opiece nad zabytkami – instytucję kultury w rozumieniu przepisów o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej, której celem statutowym jest sprawowanie opieki nad zabytkami;
- 6| prace konserwatorskie - działania mające na celu zabezpieczenie i utrwalenie substancji zabytku, zahamowanie procesów jego destrukcji oraz dokumentowanie tych działań;
- 7| prace restauratorskie - działania mające na celu wyeksponowanie wartości artystycznych i estetycznych zabytku, w tym, jeżeli istnieje taka potrzeba, uzupełnienie lub odtworzenie jego części, oraz dokumentowanie tych działań;

- 8| roboty budowlane - roboty budowlane w rozumieniu przepisów Prawa budowlanego, podejmowane przy zabytku lub w otoczeniu zabytku;
- 9| badania konserwatorskie - działania mające na celu rozpoznanie historii i funkcji zabytku, ustalenie użytych do jego wykonania materiałów i zastosowanych technologii, określenie stanu zachowania tego zabytku oraz opracowanie diagnozy, projektu i programu prac konserwatorskich, a jeżeli istnieje taka potrzeba, również programu prac restauratorskich;
- 10| badania architektoniczne - działania ingerujące w substancję zabytku, mające na celu rozpoznanie i udokumentowanie pierwotnej formy obiektu budowlanego oraz ustalenie zakresu jego kolejnych przekształceń;
- 11| badania archeologiczne - działania mające na celu odkrycie, rozpoznanie, udokumentowanie i zabezpieczenie zabytku archeologicznego;
- 12| historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny - przestrzenne założenie miejskie lub wiejskie, zawierające zespoły budowlane, pojedyncze budynki i formy zaprojektowanej zieleni, rozmieszczone w układzie historycznych podziałów własnościowych i funkcjonalnych, w tym ulic lub sieci dróg;
- 13| historyczny zespół budowlany - powiązaną przestrzennie grupę budynków wyodrębnioną ze względu na formę architektoniczną, styl, zastosowane materiały, funkcję, czas powstania lub związek z wydarzeniami historycznymi;
- 14| krajobraz kulturowy - przestrzeń historycznie ukształtowaną w wyniku działalności człowieka, zawierającą wytwory cywilizacji oraz elementy przyrodnicze;
- 15| otoczenie - teren wokół lub przy zabytku wyznaczony w decyzji o wpisie tego terenu do rejestru zabytków, w celu ochrony wartości widokowych zabytku oraz jego ochrony przed szkodliwym oddziaływaniem czynników zewnętrznych.

3.3 Sposoby opieki nad zabytkami w świetle przepisów ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami

Według zapisów art. 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2003 r., Nr 162, poz. 1568 z późn. zm.) ochrona zabytków polega w szczególności na podejmowaniu przez organy administracji publicznej, działań mających na celu:

- 1| zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie;
- 2| zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków;
- 3| udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków;
- 4| przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę;
- 5| kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków;
- 6| uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

Zgodnie z art. 5 ustawy opieka nad zabytkiem sprawowana przez jego właściciela lub posiadacza polega w szczególności na zapewnieniu warunków:

- 1| naukowego badania i dokumentowania zabytku;
- 2| prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku;
- 3| zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie;
- 4| korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości;
- 5| popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury.

W myśl art. 6 ustawy ochronie i opiece podlegają, bez względu na stan zachowania:

- 1| zabytki nieruchome będące, w szczególności:
 - krajobrazami kulturowymi,
 - układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi,
 - dziełami architektury i budownictwa, dziełami budownictwa obronnego,
 - obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi,
 - cmentarzami,
 - parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni,
 - miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;
- 2| zabytki ruchome będące, w szczególności:

- dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej,
- kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje,
- numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami,
- wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego,
- materiałami bibliotecznymi, o których mowa w art. 5 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz.U. Nr 85, poz. 539, z 1998 r. Nr 106, poz. 668, z 2001 r. Nr 129, poz. 1440 oraz z 2002 r. Nr 113, poz. 984),
- instrumentami muzycznymi,
- wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi,
- przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;

3| zabytki archeologiczne będące, w szczególności:

- pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa,
- cmentarzyskami,
- kurhanami,
- reliktnami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.

Art. 6 ustawy mówi również, iż ochronie mogą podlegać nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej.

W ustawie znajdują się zapisy precyzujące formy ochrony zabytków. Art. 7 ustawy stanowi, iż formami ochrony zabytków są:

- 1| wpis do rejestru zabytków;
- 2| uznanie za pomnik historii;
- 3| utworzenie parku kulturowego;
- 4| ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu

lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

3.4 Opieka nad zabytkami jako zadanie własne gminy

Obowiązki jednostek samorządowych określają zarówno przepisy ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2003 r., Nr 162, poz. 1568 z późn. zm.), jak również ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 1990 r., Nr 16 poz. 95 1568 z późn. zm.).

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami określa obowiązki oraz kompetencje gminy w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami. Obowiązki są określone m.in. w art.22, pkt.4 narzucającym obowiązek prowadzenia gminnej ewidencji zabytków, art.87 regulującym sporządzenie na okres czteroletni gminnych programów opieki nad zabytkami, oraz w art.18 i 19 nakazujących uwzględnianie zapisów tych programów przy sporządzaniu i aktualizacji strategii rozwoju, studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz miejscowych planów zagospodarowania.

Ponadto w nowelizacji ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia z dnia 18 marca 2010 r., która weszła w życie 5 czerwca 2010 r., do art. 19 dodano ust.1a wskazujący zabytki, których ochrona musi być bezwarunkowo uwzględniona w decyzjach o ustaleniu inwestycji celu publicznego, decyzjach o warunkach zabudowy, decyzjach o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzjach o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej oraz decyzjach o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego. Są to zabytki wpisane do rejestru wraz z ich otoczeniem oraz zabytki nieruchome, znajdujące się w gminnej ewidencji zabytków.

Dodatkowo w artykułach 5, 25, 26, 28, 30, 31, 36, 71 i 72 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami zawarte są szczegółowe określenia obowiązków samorządu dla objętych ochroną zabytków, które są własnością gminy lub są w jej posiadaniu.

Dodatkowo art. 81 i 82 regulują możliwość udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru przez organ stanowiący gminy, na zasadach określonych w podjętej przez ten organ uchwale.

Na podstawie art. 96 istnieje także możliwość, iż wojewoda, na wniosek wojewódzkiego konserwatora zabytków, może powierzyć, w drodze porozumienia, prowadzenie niektórych spraw z zakresu swojej właściwości, w tym wydawanie decyzji administracyjnych, gminom i powiatom, a także związkom gmin i powiatów, położonym na terenie województwa.

W Ustawie o samorządzie gminnym, w rozdziale 2, określone są zadania odnoszące się wprost lub pośrednio do ochrony zabytków. Art. 6. 1. mówi, iż do zakresu działania gminy należą wszystkie sprawy publiczne o znaczeniu lokalnym, niezastrzeżone ustawami na rzecz innych podmiotów, co za tym idzie również opieka nad zabytkami. Art. 7. 1. doprecyzowuje, że zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy, co może się przekładać na działania związane z opieką nad zabytkami w kontekście: ładu przestrzennego, gospodarki nieruchomościami, ochrony środowiska i przyrody oraz gospodarki wodnej, gminnych dróg, ulic, mostów, placów oraz organizacji ruchu drogowego, kultury, w tym bibliotek gminnych i innych placówek upowszechniania kultury, kultury fizycznej i turystyki, zieleni gminnej i zadrzewień, cmentarzy gminnych, utrzymania gminnych obiektów i urządzeń użyteczności publicznej oraz obiektów administracyjnych, promocji gminy i współpracy z organizacjami pozarządowymi.

4 UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

4.1 Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Radowo Małe jest zbieżny ze strategicznymi celami państwa w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami. Cele te wymienione są w dokumentach:

Tezy do Krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami

W Tezach do Krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami znajduje się szereg zapisów mających istotny wpływ na niniejszy dokument. Należą do nich zapisy określające cele Programu i zasady ochrony konserwatorskiej.

We wstępie do Tez określono główne cele programu, którymi jest wzmocnienie ochrony i opieki nad tą istotną częścią dziedzictwa kulturowego oraz poprawa stanu zabytków w Polsce. Celem jest także stworzenie wykładni porządkującej sferę ochrony poprzez wskazanie siedmiu podstawowych zasad konserwatorskich:

- 1) Zasady *primum non nocere* (po pierwsze nie szkodzić);
- 2) Zasady maksymalnego poszanowania oryginalnej substancji zabytku i wszystkich jego wartości (materialnych i niematerialnych),
- 3) Zasady minimalnej niezbędnej ingerencji (powstrzymywania się od działań niekoniecznych),
- 4) Zasady, zgodnie, z którą usuwać należy to (i tylko to), co na oryginał działa niszcząco,
- 5) Zasady czytelności i odróżnialności ingerencji,
- 6) Zasady odwracalności metod i materiałów,
- 7) Zasady wykonywania wszelkich prac zgodnie z najlepszą wiedzą i na najwyższym poziomie.

Wymienione zasady dotyczą zarówno konserwatorów – pracowników urzędów, profesjonalnych konserwatorów - restauratorów dzieł sztuki, konserwatorów architektów, urbanistów, budowlanych, archeologów, badaczy, właścicieli i użytkowników, w tym duchownych – codziennych konserwatorów zabytkowych świątyń.

W rozdziale 2 „Uwarunkowania ochrony i opieki nad zabytkami”, zagadnienia zostały opisane w sposób określający po pierwsze cel, a następnie kierunki działania. Dotyczy to w szczególności stanu zabytków nieruchomych, ruchomych i archeologicznych, stanu zabytków techniki, pomników historii, obiektów z Listy Dziedzictwa Światowego UNESCO, (dla tych tematów wspólnym jest utworzenie krajowej ewidencji w systemie cyfrowym oraz monitoring stanu i sposobów wykorzystania), stanu służb konserwatorskich, stanu opieki nad zabytkami i wreszcie stanu uregulowań prawnych.

Rozdział 3 „Działania o charakterze systemowym” mówi o powiązaniu ochrony zabytków z polityką ekologiczną, dotyczącą ochrony przyrody, architektoniczną i przestrzenną, celną

i polityką bezpieczeństwa państwa oraz o wypracowaniu strategii ochrony dziedzictwa i wprowadzeniu jej do polityk sektorowych.

W rozdziale 4 „System finansowania” omówione są aspekty stworzenia sprawnego systemu finansowania ochrony i opieki konserwatorskiej.

W kolejnym, rozdziale 5 „Dokumentowanie, monitorowanie i standaryzacja metod działania” omówione jest dokumentowanie poprzez tworzenie systemu i stale aktualizowanych, elektronicznych baz informacji o zasobach oraz stanie zabytków w Polsce i ich dokumentacji; wypracowanie spójnego systemu dokumentowania badań, stanu zachowania oraz określania i certyfikacji wartości zabytkowych, wspólnego dla wszystkich typów zabytków; monitorowanie – poprzez gromadzenie stale aktualizowanej wiedzy o stanie zachowania, postępach i wynikach prac konserwatorskich i restauratorskich, zagrożeniach, prawidłowości zarządzania i bezpieczeństwie użytkowania obiektów zabytkowych oraz o innych formach ochrony dziedzictwa oraz ujednolicenie metod działań profilaktycznych, konserwatorskich, restauratorskich i ochronnych.

Rozdział 6 „Kształcenie i edukacja”, porusza fundamentalne zagadnienie stałej pracy nad wzrostem świadomości, dotyczącym wartości dziedzictwa kulturowego i jego ochrony w życiu i prawidłowym funkcjonowaniu społeczeństwa.

W rozdziale 7 „Współpraca międzynarodowa” opisane są zagadnienia mające na celu wzmocnienie obecności Polski w światowym i europejskim środowisku działającym na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego i promocja polskich osiągnięć w tej dziedzinie.

Narodowa strategia rozwoju kultury na lata 2004–2013 z perspektywą do roku 2020

Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004 – 2013 przyjęta przez Radę Ministrów 21 września 2004 r. oraz jej uzupełnienie do roku 2020 jest rządowym dokumentem stanowiącym podstawę dla nowoczesnego mecenatu państwa w sferze kultury, a przede wszystkim dla nowocześnie pojmowanej polityki kulturalnej państwa, funkcjonującej w warunkach rynkowych, a także dla wspólnoty Polski z Unią Europejską. W ramach strategii określono misję, którą jest: Zrównoważony rozwój kultury jako najwyższej wartości przenoszonej ponad

pokoleniami, określającej całokształt historycznego i cywilizacyjnego dorobku Polski, wartości warunkującej tożsamość narodową i zapewniającej ciągłość tradycji i rozwój regionów.

Na podstawie diagnozy w Strategii wyodrębniono pięć strategicznych obszarów kultury, dla których sformułowano Narodowe Programy Kultury, będące podstawowymi narzędziami wdrażania strategii. W odniesieniu do ochrony zabytków i opieki nad zabytkami określono Narodowy Program Kultury Ochrona zabytków i dziedzictwa kulturowego. W jego ramach przyjęto następujące priorytety:

- 1| Aktywne zarządzanie zasobem stanowiącym materialne dziedzictwo kulturowe.
W ramach niniejszego priorytetu przyjęte zostały działania mające na celu materialną poprawę stanu zabytków, ich adaptację i rewitalizację oraz zwiększenie dostępności do nich mieszkańców, turystów i inwestorów. Realizacja działań pozwoli na zwiększenie atrakcyjności regionów, a także wykorzystanie przez nie potencjału związanego z posiadanym dziedzictwem kulturowym.
- 2| Edukacja i administracja na rzecz ochrony i zachowania dziedzictwa kulturowego.

Uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004 – 2020 z 2005 r. wprowadza programy operacyjne służące realizacji strategii. Jednym z nich jest PO „Dziedzictwo kulturowe” (punkt 10.2.). W programie wyróżnione zostały dwa komplementarne priorytety: rewaloryzacja zabytków nieruchomych i ruchomych oraz rozwój kolekcji muzealnych.

Podstawowym celem priorytetu nr 1 jest poprawa stanu zachowania zabytków, zwiększanie narodowego zasobu dziedzictwa kulturowego, kompleksowa rewaloryzacja zabytków, zwiększenie roli zabytków w rozwoju turystyki, poprawa warunków instytucjonalnych, prawnych i organizacyjnych w zakresie ochrony zabytków i ich dokumentacji, zabezpieczenie zabytków, muzealiów i archiwaliów przed skutkami klęsk żywiołowych, kradzieżami i nielegalnym wywozem za granicę.

Priorytet nr 2 dotyczy przede wszystkim zadań związanych z zakupami dzieł sztuki i kolekcji dla instytucji muzealnych, zakupami starodruków i archiwaliów, konserwacji i digitalizacji muzealiów, archiwaliów, starodruków, księgozbiorów oraz zbiorów filmowych, wspieraniu rozwoju muzealnych pracowni konserwatorskich oraz nowych technik konserwacji zabytków ruchomych

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Radowo Małe, jest zbieżny z głównymi zadaniami Programu Operacyjnego nr 9 „Dziedzictwo kulturowe”, do których należy intensyfikacja ochrony i upowszechniania dziedzictwa kulturowego, w tym kompleksowa poprawa stanu zabytków oraz rozwój kolekcji muzealnych, poprawa stanu zachowania zabytków, zwiększenie narodowego zasobu dziedzictwa kulturowego (w tym także dziedzictwa archeologicznego), kompleksowa rewaloryzacja zabytków i ich adaptacja na cele inne niż kulturalne, zwiększenie roli zabytków i muzealiów w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości poprzez tworzenie zintegrowanych narodowych produktów turystycznych, poprawa warunków instytucjonalnych, prawnych i organizacyjnych w zakresie ochrony zabytków i ich dokumentacji, zabezpieczenie zabytków, muzealiów i archiwaliów przed skutkami klęsk żywiołowych, kradzieżami i nielegalnym wywozem za granicę oraz na wypadek sytuacji kryzysowej i konfliktu zbrojnego. Główne założenia Strategii dokumentu, wytyczające kierunki przy tworzeniu Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami to m.in. działania zmierzające do aktywnego zarządzania zasobami materialnego dziedzictwa kulturowego poprzez poprawę stanu zabytków, zwiększenie ich dostępności dla turystów, inwestorów, mieszkańców, min. poprzez adaptacje, zwiększenie atrakcyjności regionów poprzez wykorzystanie przez nie wartości wynikających z lokalnego zasobu dziedzictwa kulturowego oraz edukacja i wdrażanie metod nowoczesnego administrowania związane z ochroną i zachowaniem zabytków.

Beneficjentami Programu mogą być m.in. samorządowe instytucje kultury i jednostki samorządu terytorialnego. Zadania Programu będą realizowane poprzez:

Priorytet 1. Rewaloryzacja zabytków nieruchomych i ruchomych, realizowany bez udziału środków europejskich, dotyczący bezpośrednio:

- rewitalizacji historycznych obszarów miejskich;
- ochrony i zachowania krajobrazu kulturowego wsi;
- rewitalizacji, rewaloryzacji, konserwacji, renowacji, modernizacji i adaptacji na cele inne niż kulturalne historycznych obiektów i zespołów zabytkowych wraz z ich otoczeniem, w tym zespołów fortyfikacyjnych oraz budowli obronnych, parków i ogrodów;
- rewaloryzacji i konserwacji zabytków budownictwa drewnianego;

- rewaloryzacji zabytkowych cmentarzy oraz renowacji, ochronie i zachowaniu miejsc pamięci i martyrologii w kraju i za granicą;
- prowadzenia badań archeologicznych i zabezpieczenia zabytków archeologicznych;
- konserwacji zabytków ruchomych (niewchodzących w skład zasobów muzealnych), w tym w szczególności wystroju i historycznego wyposażenia kościołów w kraju i zagranicą;
- dokumentowania zabytków (w tym badania naukowe i inwentaryzacja) w kraju i za granicą;
- zabezpieczenia przed skutkami klęsk żywiołowych, zniszczeniem, kradzieżą i nielegalnym wywozem zagranicą zabytków ruchomych i nieruchomych;
- ochrony zabytków na wypadek sytuacji kryzysowych i konfliktu zbrojnego.

Priorytet 2. Rozwój i konserwacja kolekcji muzealnych, realizowany bez udziału środków europejskich, dotyczący bezpośrednio:

- zakupu dzieł sztuki i kolekcji dla instytucji muzealnych;
- zakupu starodruków i archiwaliów;
- konserwacji i digitalizacji muzealiów, archiwaliów, starodruków, księgozbiorów oraz zbiorów filmowych w kraju i za granicą;
- wspierania muzealnych pracowni konserwatorskich oraz nowych technik konserwacji zabytków ruchomych;
- dofinansowania wykonania kopii starodruków i inkunabułów.

Narodowy program kultury Ochrona zabytków i dziedzictwa kulturowego na lata 2004–2013 i Sektorowy Program Operacyjny Rozwój Kultury i Zachowanie Dziedzictwa Kulturowego.

Narodowy Program Kultury „Ochrona zabytków i dziedzictwa kulturowego” wynika z Narodowego Planu Rozwoju (uchwalonego Ustawą z dn.20.04.2004r. Dz. U. z 2004 r. nr 116, poz. 1206). Służy on do wdrażania Narodowej Strategii rozwoju Kultury w sferze dotyczącej opieki nad zabytkami. Jako uzupełnienie tych dokumentów, funkcjonuje również Sektorowy Program Operacyjny „Rozwój kultury i zachowanie dziedzictwa kulturowego” przyjęty przez rząd we wrześniu 2005 r.

Za cel strategiczny programu operacyjnego przyjęto tworzenie warunków dla wzrostu konkurencyjności i znaczenia kultury, jako czynnika rozwoju społeczno-ekonomicznego. Cel

ten będzie realizowany między innymi poprzez realizację priorytetów w zakresie ochrony i zachowanie dziedzictwa kulturowego o znaczeniu ponadregionalnym, budowę i rozbudowę infrastruktury kultury o znaczeniu ponadregionalnym, rozwój infrastruktury kultury i ochrona dziedzictwa kulturowego o znaczeniu ponadregionalnym oraz renowację i konserwację zabytków ruchomych.

W kontekście Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Radowo Małe najbardziej istotne jest ostatnie z wymienionych działań. Działanie ukierunkowane jest na projekty z zakresu ochrony ruchomych obiektów dziedzictwa kulturowego o znaczeniu międzynarodowym, ogólnokrajowym i ponadregionalnym. Celem realizacji działania jest zachowanie dla przyszłych pokoleń ruchomych obiektów dziedzictwa kulturowego poprzez renowację, konserwację, a także zabezpieczenie przed zniszczeniem, kradzieżą i nielegalnym wywozem poza granice kraju. W ramach działania do realizacji przewiduje się projekty infrastrukturalne o wartości powyżej 100 tys. euro. Wśród kwalifikujących się projektów są między innymi konserwacja i digitalizacja muzealiów, archiwaliów, starodruków, księgozbiorów oraz zbiorów filmowych; konserwacja innych zabytków ruchomych (niewchodzących w skład zasobów muzealnych), w tym w szczególności wystroju i historycznego wyposażenia kościołów; wspieranie rozwoju muzealnych pracowni konserwatorskich oraz nowych technik konserwacji zabytków ruchomych; zabezpieczenie przed skutkami klęsk żywiołowych, zniszczeniem, kradzieżą i nielegalnym wywozem zagranicę zabytków ruchomych i nieruchomych; tworzenie kompleksowych systemów informacji zabezpieczeń przed nielegalnym wywozem dzieł sztuki przez granice oraz zabezpieczenie zabytków ruchomych przed kradzieżą i zniszczeniem.

Beneficjentami Programu mogą być między innymi jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia, organizacje pozarządowe działające na zasadzie non-profit, kościoły i związki wyznaniowe oraz archiwa.

4.2 Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Radowo Małe wykazuje zgodność zarówno z programami o charakterze wojewódzkim jak i powiatowym, a w szczególności z następującymi programami strategicznymi i ich celami:

Strategia Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego do roku 2020

Strategia Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego do roku 2020 została opracowana przez pracowników Wydziału Polityki Regionalnej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Zachodniopomorskiego w roku 2010. W dokumencie wrócono uwagę na pozytywne skutki polepszenia dostępu do kultury dla obywateli oraz ochrony dorobku historycznego województwa. Fundamentalnym celem w dziedzinie kultury jest rozwijanie dorobku kulturowego jako fundamentu tożsamości regionalnej. Aby ten cel osiągnąć przyjęto następujące postanowienia:

- upowszechnianie kultury i promocja aktywnego uczestnictwa w kulturze w tym wspieranie instytucji i organizacji, poszerzanie oferty kulturalnej, organizacja wydarzeń, działania edukacyjne
- wspieranie lokalnej twórczości artystycznej
- ochrona zabytków i miejsc pamięci
- rozbudowa infrastruktury kulturalnej
- poszerzanie zasobów i zbiorów archiwalnych, muzealnych i bibliotecznych
- koordynacja i integracja oferty kulturalnej regionu

Realizacja postawionych celów miałaby być możliwa przy współudziale następujących instytucji: samorządu wojewódzkiego, powiatowego i gminnego, administracji rządowej oraz dzięki inicjatywom prywatnym pozarządowym.

Ponadto w celu strategicznym 4, czyli w zachowaniu i ochronie wartości przyrodniczych, racjonalnej gospodarce zasobami, uwzględniono jako jeden z celów kierunkowych (4.6) Rewitalizację obszarów zurbanizowanych. Do osiągnięcia wyznaczonego celu określono następujące działania:

- prowadzenie planowania przestrzennego z uwzględnieniem potrzeb rewitalizacji
- lokowanie nowych projektów inwestycyjnych w pierwszej kolejności na terenach już zurbanizowanych i przeznaczonych do rewitalizacji
- renowacja, rewaloryzacja i adaptacja obiektów przemysłowych i powojennych oraz ich przystosowanie na cele kulturalne, sportowo-rekreacyjne, edukacyjne, handlowo-usługowe, biurowe i mieszkaniowe
- rewitalizacja, odbudowa i renowacja staromiejskich układów urbanistycznych

- podnoszenie standardu zasobów mieszkaniowych na terenach zdegradowanych.

Zwrócono również uwagę na bogate walory przyrodnicze i kulturalne województwa, które rzutują na rozwój turystyki i co za tym idzie gospodarki, stworzenie nowych miejsc pracy. Poważnym utrudnieniem jest słaba infrastruktura, słaby stan techniczny dróg, słaby rozwój sieci drogowej na obszarach wiejskich, niedostateczna liczba obejść drogowych dla miast leżących w ciągu najważniejszych tras komunikacyjnych, w tym Szczecina i Koszalina oraz Słaba dostępność komunikacyjna do terenów inwestycyjnych i turystycznych.

Regionalny Program Operacyjny województwa zachodniopomorskiego 2007–2013

Regionalny Program Operacyjny województwa zachodniopomorskiego opracowany na lata 2007 – 2013 uwzględnia osiem osi priorytetowych. Kwestie ochrony zabytków zostały omówione w osi priorytetowej 5 pt. turystyka, kultura i rewitalizacja. Zaznaczono w uzasadnieniu wyboru osi, że województwo zachodniopomorskie oznacza się wyjątkowymi walorami turystycznymi. Przygraniczne i nadmorskie położenie województwa, lasy, pojezierza, rzeki i ich rozlewiska oraz inne walory przyrodnicze stanowią turystyczny potencjał regionu. Rozwój infrastruktury spowoduje rozszerzenie oferty turystycznej na okres całego roku. Na rozwój turystyki na wpływ bogata oferta kulturalna. Zachowane elementy krajobrazu, z charakterystycznymi formami zabudowy podkreślają odrębność regionu i nadają charakterystyczne rysy krajobrazowi województwa.

Podkreślono, że wiele obiektów zabytkowych, zwłaszcza pofabrycznych i powojaskowych jest w złym stanie technicznym, a degradacja tych obszarów stwarza niejednokrotnie zagrożenie dla zdrowia ludzi i środowiska naturalnego.

Celem osi priorytetowej jest rozwój turystyki, kultury oraz rewitalizację obszarów zdegradowanych. Aby to osiągnąć wyznaczono następujące działania:

- tworzone będą, traktowane priorytetowo, programy budowy markowych produktów turystycznych regionu, z uwzględnieniem produktów już istniejących, jak również sieci sprzedaży takich produktów (m.in. wodne szlaki turystyczne, uzdrowiska, pola golfowe, sporty konne).
- rozwój sieci punktów informacji turystycznej i kulturalnej

- przebudowy i budowy placówek kulturalnych w regionie (m.in. muzeów, filharmonii, oper, teatrów)
- przedsięwzięcia zmierzające do poprawy stanu przedmiotowych nieruchomości oraz obiektów ruchomych (np. wyposażenie kościołów, dzieła sztuki itp.) wpisanych do rejestru wojewódzkiego konserwatora zabytków dotyczące: konserwacji, renowacji, ochrony, jak również adaptacji do pełnienia funkcji kulturalnych.

***Plan zagospodarowania przestrzennego województwa zachodniopomorskiego
(Uchwała Nr XLV / 530 / 10 Sejmiku Województwa Zachodniopomorskiego
z dnia 19 października 2010 roku)***

Plan zagospodarowania przestrzennego województwa zachodniopomorskiego jest opracowaniem o charakterze regionalnym, stanowi integralny element szeroko pojętego planowania strategicznego w zakresie przestrzennej koordynacji działań, formułuje cele gospodarowania przestrzenią województwa i zasady jej kształtowania oraz określa kierunki polityki przestrzennej w długiej perspektywie. Strategicznym celem zagospodarowania przestrzennego województwa zachodniopomorskiego jest zrównoważony rozwój przestrzenny województwa służący integracji przestrzeni regionalnej z przestrzenią europejską i krajową, spójności wewnętrznej województwa, zwiększeniu jego konkurencyjności oraz podniesieniu poziomu i jakości życia mieszkańców do średniego poziomu w Unii Europejskiej. Ustalenia Planu nie stanowią prawa miejscowego i tym samym nie naruszają autonomii gmin w zakresie gospodarki przestrzennej, umożliwiają jednak ubieganie się o środki finansowe regionalne, krajowe i unijne na realizację zadań celu publicznego.

***Strategia Rozwoju Turystyki w Województwie Zachodniopomorskim do 2015
(przyjęta uchwałą Sejmiku Województwa nr XVI/147/2000 z 23.10.2000 r.)***

Za najważniejsze atrakcje turystyczne, których rozwój i udoskonalenie będzie sprzyjało polepszeniu warunków turystycznych uznano: turystykę rowerową, turystykę pieszą, golf, wędkarstwo, turystykę konną, ekoturystykę, myślistwo, turystykę sportowo – rekreacyjną, turystykę wodną, liczne uzdrowiska, dwa duże ośrodki kulturowe (Szczecin i Koszalin), bogactwo architektoniczne, sieć szlaków historycznych. Wskazano też, że funkcje wspomagającą dla rozwoju gospodarki turystycznej Regionu mają spełniać: turystyka

tranzytowa, turystyka biznesowa, turystyka handlowa, turystyka młodzieżowa oraz agroturystyka.

Uznano duży wpływ na rozwój turystyki walorów kulturowych. Owe walory miały by pełnić rolę marki regionu, być charakterystycznym elementem województwa, wyróżniającym go na tle innych województw. Aby w pełni wykorzystać wartości historyczne zaleca się:

- Rozwój infrastruktury szlaków historycznych i tematycznych w tym oznakowanie tras przebiegu oraz atrakcji znajdujących się na szlakach, budowa parkingów i toalet dla odwiedzających, poprawa dojazdu do atrakcji znajdujących się na szlaku
- Rozwój i modernizacja bazy noclegowej i gastronomicznej
- Budowa i modernizacja centrów informacji turystycznej
- Renowacja obiektów zabytkowych
- Renowacja i turystyczne zagospodarowanie zabytkowych rynków oraz zachowanych elementów zabytkowej zabudowy w małych miasteczkach
- Renowacja zabytkowych parków i kompleksów pałacowo – dworskich
- Restauracja zieleni miejskiej

***Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami na lata 2013 – 2017
dla Województwa Zachodniopomorskiego (przyjęty Uchwałą Nr XXIII/310/13
Sejmiku Województwa Zachodniopomorskiego z dnia 26 marca 2013 r.)***

Program stanowi kontynuację polityki przyjętej we wcześniejszym Wojewódzkim Programem Opieki nad Zabytkami na lata 2008 - 2012 dla Województwa Zachodniopomorskiego, przyjętym Uchwałą Nr XX/197/08 Sejmiku Województwa Zachodniopomorskiego z dnia 17 czerwca 2008 r. W dokumencie zwrócono uwagę, że nie udało się zrealizować wszystkich postawionych celów. Za przyczynę tego zjawiska uznano wielość wyznaczonych zadań priorytetowych oraz nieadekwatne środki finansowe. Aby osiągnąć wyznaczone zadania uznano, że należy wypracować „program finansowania długofalowych działań ukierunkowanych na osiągnięcie określonego celu, np. poprawa materialnego stanu zachowania zasobów dziedzictwa kulturowego m.in. poprzez ustalenie pierwszeństwa w przyznawaniu środków na rzecz określonej grupy zabytków na określony okres czy uwzględnienie w priorytetach RPO WZ celów WPONZ WZ”.

W dokumencie wyznaczono trzy główne cele perspektywiczne:

1| Utrzymanie zabytków budujących krajobraz kulturowy województwa zachodniopomorskiego:

- o cel operacyjny 1. Ochrona i opieka nad zabytkami i krajobrazem kulturowym w dokumentach strategicznych i planistycznych
 - Zadanie 1. Uzupełnienie Strategii Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego (SRWZ) do 2020 roku.
 - Zadanie 2. Uwzględnienie WPONZ WZ w Regionalnym Programie Operacyjnym Województwa Zachodniopomorskiego (RPO WZ)
 - Zadanie 3. Aktualizacja Strategii Rozwoju Turystyki z uwzględnieniem WPONZ WZ
 - Zadanie 4. Uwzględnienie WPONZ WZ w dokumentach planistycznych dotyczących gospodarki przestrzennej
 - Zadania 5. Wspieranie i monitorowanie procesu opracowywania i wdrażania powiatowych i gminnych programów opieki nad zabytkami i gminnych ewidencji zabytków
 - Zadanie 6. Uwzględnianie WPONZ WZ w dokumentach programowych w powiązanych dziedzinach dotyczących np. turystyki, środowiska przyrodniczego, edukacji, rozwoju kapitału ludzkiego
- o cel operacyjny 2. Integracja ochrony dziedzictwa, krajobrazu kulturowego i ochrony przyrody
 - Zadanie 1. Opracowanie Programu Ochrony Krajobrazu Województwa Zachodniopomorskiego
 - Zadanie 2. Wzmocnienie ochrony i wykorzystania potencjału dziedzictwa przez budowę systemu ochrony krajobrazu kulturowego w formie parków kulturowych i obszarów kulturowo-krajobrazowych
 - Zadanie 3. Opracowanie Wojewódzkiego Programu Ochrony Zabytkowej Zieleni w tym Zabytkowych Parków, Cmentarzy i Alei Przydrożnych (II etap: kontynuacja i integracja działań)
- o Cel operacyjny 3. Poprawa materialnego stanu zasobu dziedzictwa kulturowego
 - Zadanie 1. Opracowanie Wojewódzkiego Programu Ochrony Drewnianego Budownictwa Ryglowego i powołanie skansenu lub parku etnograficznego
 - Zadanie 2. Opracowanie Wojewódzkiego Programu Ochrony Średniowiecznych Umocnień Miejskich i Historycznych Zespołów Urbanistycznych.

- Zadanie 3. Opracowanie Wojewódzkiego Programu Ochrony Zabytków Dziedzictwa Technicznego, cz. I: Młynarstwo (wodne, wiatrowe)
 - Zadanie 4. Opracowanie Wojewódzkiego Programu Ochrony Zabytkowych Zespołów Dworsko-Parkowo-Folwarcznych
 - Zadanie 5. Zabezpieczenie obiektów zabytkowych przed pożarem, zniszczeniem i kradzieżą
 - Zadanie 6. Promocja prawidłowej konserwacji i rewaloryzacji zabytków zgodnie z zasadami konserwatorskimi
 - Zadanie 7. Wspieranie właścicieli i użytkowników zabytków w prowadzeniu prawidłowej opieki nad zabytkami z obszaru województwa zachodniopomorskiego
 - o Cel operacyjny 4. Decentralizacja zadań ochrony i opieki nad zabytkami
 - Zadanie 1. Wspieranie działań na rzecz budowy samorządowego systemu służb ochrony zabytków – gminnego i powiatowego
 - o Cel operacyjny 5. Delimitacja (wyznaczenie granic) wartościowych obszarów krajobrazu kulturowego do zachowania i budowa systemu ich ochrony
 - Zadanie 1. Budowa systemu ochrony i opieki nad zabytkami z terenu województwa zachodniopomorskiego w formie uznania za Pomniki Historii
 - o Cel operacyjny 6. Utrzymanie w dobrym stanie zabytków stanowiących własność województwa zachodniopomorskiego lub będących w użytkowaniu przez jednostki organizacyjne WZP
 - Zadanie 1. Realizacja prac remontowych i rewaloryzacyjnych obiektów zabytkowych (wpisanych do rejestru i ujętych w ewidencji zabytków)
- 2| Funkcjonowanie zabytków w procesie aktywizacji ekonomicznej i społecznej województwa:
- o Cel operacyjny 1. Tworzenie warunków finansowych i organizacyjnych do opieki nad dziedzictwem kulturowym regionu materialnym i niematerialnym
 - Zadanie 1. Dofinansowywanie z budżetu Samorządu Województwa Zachodniopomorskiego zadań związanych z ochroną i opieką nad zabytkami - dotacje.
 - Zadanie 2. Finansowanie z funduszy strukturalnych i zewnętrznych będących w dyspozycji samorządu województwa zachodniopomorskiego zadań związanych z ochroną i opieką nad zabytkami
 - o Cel operacyjny 2. Zwiększanie roli zabytków w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości

- Zadanie 1. Rozbudowa wojewódzkiego samorządowego systemu/portalu informacji o zabytki województwa zachodniopomorskiego dostępne turystycznie.
 - Zadanie 2. Rozwój tematycznych szlaków turystycznych (pieszych, rowerowych, wodnych, samochodowych, kolejowych, konnych) promujących dziedzictwo kulturowe regionu (w oparciu o wydarzenia historyczne, zespoły zabytków).
 - Zadanie 3. Zagospodarowanie na cele turystyczne obiektów zabytkowych.
 - Zadanie 4. Budowa i promocja produktów turystycznych i kulinarnych w oparciu o zasób dziedzictwa kulturowego (w tym niematerialnego)
- 3| Kształtowanie świadomości regionalnej w oparciu o dziedzictwo kulturowe i potrzebę jego zachowania dla przyszłych pokoleń
- o Cel operacyjny 1. Edukacja regionalna
 - Zadanie 1. Tworzenie warunków organizacyjnych i prawnych dla funkcjonowania instytucji zajmujących się dziedzictwem kulturowym i zabytkami województwa
 - Zadanie 2. Organizacja Europejskich Dni Dziedzictwa na terenie województwa zachodniopomorskiego
 - Zadanie 3. Popularyzacja wiedzy o historii i zabytkach województwa, w tym o dynastii Gryfitów oraz ochrony i opieki nad zabytkami
 - Zadanie 4. Włączenie problematyki dziedzictwa kulturowego do programów edukacyjnych
 - Zadanie 5. Tworzenie lokalnych muzeów i izb regionalnych
 - Zadanie 6. Tworzenie oferty edukacyjnej kierowanej do właścicieli i użytkowników zabytków w zakresie opieki nad zabytkami i pozyskiwania funduszy na remonty i adaptacje zabytków
 - Zadanie 7. Promowanie tradycyjnych form i cech regionalnej architektury i budownictwa oraz dawnych rzemiosł i technik budowlanych, ginących zawodów, dziedzictwa niematerialnego regionu
 - Zadanie 8. Popularyzacja wiedzy o dobrach kultury współczesnej, zwłaszcza zawartych w Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Zachodniopomorskiego
 - o Cel operacyjny 2. Promocja walorów kulturowych regionu
 - Zadanie 1. Popularyzacja wiedzy o zasobach dziedzictwa kulturowego i potrzebie jego ochrony

- Zadanie 2. Popularyzacja i upowszechnianie wiedzy nt. historii Pomorza Zachodniego i znaczenia dynastii Gryfitów
- Zadanie 3. Wspieranie działalności wydawniczej, wystawienniczej, multimedialnej promującej walory kulturowe regionu – materialne i niematerialne.

Strategia Rozwoju powiatu łobeskiego na lata 2004 – 2015

Już na wstępie zaznaczono, że powiat łobeski jest najmłodszym powiatem w Polsce powstałym w 2002 roku, co może stwarzać problemy w opracowaniach statystycznych. Za cel strategiczny rozwoju gminy uznano: *zintegrowany i rozwinięty gospodarczo powiat*. Aby realizować ten cel wyznaczono następujące zadania:

- Dobry stan infrastruktury technicznej
- Dobre warunki do inwestowania
- Sprzyjające warunki dla edukacji i rozwoju młodzieży
- Świadomość wspólnych celów
- Rozwinięta baza turystyczna
- Dobrze funkcjonująca infrastruktura społeczna
- Decentralizacja finansów państwa
- Nowoczesna gospodarka rolna i leśna, działania proekologiczne, ochrona środowiska

Realizacja tych celów spowoduje zmniejszenie bezrobocia oraz wzrost konkurencyjności powiatu.

W strategii zwrócono uwagę, że bogactwo naturalne powiatu, jak i liczne zabytki mogą stanowić czynnik zachęcający turystów do odwiedzenia powiatu. Zwłaszcza rozwój agroturystyki miałby zadziałać korzystnie na ruch turystyczny.

Plan Rozwoju Lokalnego powiatu łobeskiego

(uchwała Rady Powiatu nr XXXVIII/232/05. z dnia 29 grudnia 2005 r.)

Zgodnie z informacjami podanymi w planie rozwoju lokalnego turystyka i rekreacja są bardzo dynamicznie rozwijającymi się obszarami, mają na to wpływ bogate walory przyrodnicze powiatu, dobrze wytyczone trasy rowerowe, piesze i konne oraz zabytki.

Skupiając się na dwóch dziedzinach związanych z szeroko pojętą ochroną zabytków na przedstawienie zasługują zamierzone cele i działania ustalone w zakresie kultury i turystyki.

Wyznaczono następujące zadania:

- o Obszar kultury
 - utrzymanie działających i tworzenie nowych ośrodków kultury,
 - wspieranie inicjatyw ochrony dziedzictwa kulturowego na poziomie powiatu, głównie dorobku kulturowego np. rzemiosło,
 - rozwój lokalnych imprez kulturalnych wpływających na wizerunek oraz istotnie podnoszących atrakcyjność małych miejscowości (festiwale, wystawy sztuki, koncerty, plenery).
- o Obszar turystyki
 - rozwój infrastruktury i bazy turystycznej dostosowanej do standardów europejskich,
 - budowa i rozwój konkurencyjnych produktów markowych w zakresie turystyki pieszej, wodnej, rowerowej, specjalistycznej (np. myślistwo, wędkarstwo, turystyka konna, kajakarstwo), kulturowej, miejskiej oraz wiejskiej (głównie rozwój agroturystyki),
 - stworzenie bazy informacyjnej i dystrybucyjnej oferty turystycznej powiatu.

5 UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

5.1 Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Radowo Małe wykazuje zgodność z celami wszystkich gminnych dokumentów strategicznych:

Plan Rozwoju Lokalnego Gminy Radowo Małe wraz z wieloletnim planem inwestycyjnym na lata 2007 – 2013 (opracowany w 2007 roku)

Dokument wymienia następujące obiekty zabytkowe zasługujące na szczególną opiekę konserwatorską:

- Kościół św. Jana Apostoła w Borkowie Wielkim,
- Zespół dworsko – parkowy w Czachowie,

- Cmentarz przykościelny oraz ruiny kościoła w Czachowie,
- Zespół dworsko - parkowy w Dargomyślu,
- Kościół Zwiastowania NMP wraz z cmentarzem przykościelnym w Gostominie,
- Zespół dworsko – parkowy w Gostominie,
- Zespoły dworsko – parkowe w miejscowościach: Karnice, Maliniec, Mołdawian, Orle,
- Kościół NSPJ w miejscowości Radowo Wielkie,
- Pałac wraz z wyposażeniem w miejscowości Radzim oraz zespół dworsko – parkowy,
- Kościół św. Ap. Piotra i Pawła w Rekowie,
- Zespół dworsko – parkowy w Rekowie,
- Kościół Niepokalanego Poczęcia NMP w Rogowie,
- Kościół Niepokalanego Poczęcia NMP w Siedlicach,
- Zespół dworsko – parkowy w Siedlicach,
- Zespoły dworsko – parkowe w miejscowościach: Sienno Dolne, Sienno Górne, Smorawina, Strzmiel, Wołkowo, Żelmowo,
- Kościół NMP Matki Kościoła i św. Andrzeja Ap. w Strzmielu,
- Pałac w Żelmowie.

Plan nie poświęca wiele miejsca ochronie zabytków, nie uwzględnia jej w celach strategicznych rozwoju gminy. Zakłada jednak przeznaczenie funduszy na remont i termomodernizacja Pałacu w Dargomyślu (koszt całkowity 300 000,00 zł, środki gminne – 75 000, 00 zł), remont i termomodernizacja Pałacu w Karnicach (koszt całkowity 300 000,00 zł, środki gminne – 75 000, 00 zł) oraz adaptacje pomieszczeń pałacowych na świetlicę w miejscowości Dargomyśl (koszt całkowity 50 000,00 zł, środki gminne 12 500,00 zł).

Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego

Gminy Radowo Małe (Zmiana w zakresie określonym Uchwałą

Nr XXV/123/2009 Rady Gminy w Radowie Małym z dnia 29 kwietnia 2009 r.;

***Załącznik Nr 1 do Uchwały Nr VIII/41/2011 Rady Gminy w Radowie Małym
z dnia 19 lipca 2011 r.)***

Podstawowym celem studium jest ustalenie długofalowego programu przestrzennego dla gminy Radowo Małe. Obiekty o walorach przyrodniczych i kulturowych zostały w planie uwzględnione jako te, którym należy się szczególna ochrona. Studium określa cele dalszego

rozwoju przestrzennego miasta z poszanowaniem ładu przestrzennego i ochrony dziedzictwa kulturowego.

Studium ustaliło działania jakie gmina musi powziąć w celu ochrony zabytków historycznych układów ruralistycznych, stanowisk archeologicznych, zabudowy zagród,, są to:

- utrzymanie historycznie ukształtowanej przestrzennej struktury osadniczej,
- utrzymanie historycznie ukształtowanej sieci dróg, zachowanie i utrzymanie w dobrym stanie technicznym i estetycznym dominant kulturowych i krajobrazowych,
- zachowanie ich funkcji, także poprzez przeciwdziałanie chaotycznej, bezplanowej parcelacji terenu (np. działki letniskowe),
- przeciwdziałanie nowym lokalizacjom obiektów o formach standardowych, obcych istniejącej historycznej zabudowie,
- ograniczenie lokalizacji obiektów znacznie przekształcających krajobraz naturalny
- w przypadkach lokalizacji inwestycji o dużej skali, jak np. zespoły elektrowni wiatrowych, ocena wpływu planowanego przedsięwzięcia na krajobraz kulturowy gminy,
- określenie szczególnych warunków lokalizacji nowej zabudowy, modernizacji zabudowy i usuwania zabudowy zdekapitalizowane

W celu ochrony dziedzictwa kulturowego na terenach zabudowy historycznej, zaleca się:

- zachowania obiektów dziedzictwa kulturowego, należytego ich utrzymania i wykorzystywania zgodnie z właściwą im funkcją, udostępniania dla celów badawczych i wychowawczych, tak by były czynnym składnikiem życia i kultury współczesnego społeczeństwa,
- zapobiegania powstawania ubytków w istniejącej zabudowie,
- tworzenia warunków do ponownej zabudowy opuszczonych siedlisk,
- podnoszenia estetyki zabudowy, szczególnie na terenach osiedli po byłych PGR,
- kształtowanie estetyki nowej zabudowy mieszkalnej, rekreacyjno-turystycznej, poprzez nawiązywanie w formie tradycji i wartości regionalnych, miejscowych.

Studium wymienia również formy ochrony dziedzictwa kulturowego, zaleca gminie:

- ochrona prawna (konserwatorska i prawno-administracyjna) układów przestrzennych wsi, projektowanego parku kulturowego, zabytków architektury i budownictwa, zabytków techniki, zieleni (parków, cmentarzy), stanowisk archeologicznych,

administracyjne kształtowanie współczesnych form zabudowy i zagospodarowania przestrzeni w sposób nawiązujący do istniejących historycznych form,

- opracowanie gminnego programu ochrony dóbr kultury, prowadzenie ewidencji,
- opracowanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, z zaznaczeniem granic stref konserwatorskich i wytycznych ochronnych,
- prowadzenie ewidencji dóbr kultury, nie wpisanych do rejestru zabytków.

Zostały wyznaczone trzy strefy ochrony archeologiczno – konserwatorskiej. Strefa W.I. – obiekty archeologiczne znajdujące się w jej obrębie są objęte pełną ochroną archeologiczno – konserwatorską, wykluczającą wszelką działalność inwestycyjną i inną. Umieszczono w niej następujące stanowiska archeologiczne:

1. Karnice, stan. 2 (ZAP:25-14/59) – grodzisko wczesnośredniowieczne, wpisane do rejestru zabytków, nr 661, decyzją Kl.I.6801/23/70 z dnia 9 listopada 1970 r.
2. Karnice, stan. 1 (AZP:25-14/78),
3. Karwowo, stan. 3 (AZP:25-14/71) – cmentarzysko kurchanowe, wpisane do rejestru zabytków, nr 726, decyzja nr Kl.I.6801/8/72 z dnia 17 sierpnia 1972 r.

Druga strefa ochronna - Strefa „W - II” częściowo chroni stanowiska archeologiczne, dopuszczalne są inwestycje w danych miejscach, jednak pod określonymi warunkami. Umieszczono w niej następujące stanowiska archeologiczne:

1. Borkowo Małe, stan. 1 (AZP:25-14/18),
2. Borkowo Małe, stan. 3 (AZP:25-14/22),
3. Borkowo Małe, stan. 6 (AZP:25-14/27),
4. Czachowo, stan. 3 (AZP:25-14/76),
5. Czachowo, stan. 11 (AZP: 26-14/50),
6. Czachowo, stan. 12 (AZP:26-14/51),
7. Czachowo, stan. 13 (AZP:26-14/52),
8. Karnice, stan. 3 (AZP:25-14/57),
9. Karnice, stan. 9 (AZP:25-14/66),
10. Piaski, stan. 8 (AZP:24-13/16),
11. Piaski, stan. 9 (AZP:24-13/17),
12. Piaski, stan. 10 (AZP: 24-13/18),
13. Radowo Małe, stan. 1 (ZP:25-14/72),
14. Radowo Wielkie, stan. 2 (AZP:25-14/2),
15. Radowo Wielkie, stan. 3 (AZP:25-14/3),
16. Radowo Wielkie, stan. 15 (AZP: 25-14/15),
17. Radowo Wielkie, stan. 18 (AZP:25-14/1),

18. Rekowo, stan. 1 (AZP:26-14/28),
19. Rekowo, stan. 4 (AZP:26-14/31),
20. Rogowo, stan. 14 (AZP:26-13/32),
21. Siedlice, stan. 1 (AZP:26-14/27),
22. Siedlice, stan. 2 (AZP:26-14/34),
23. Sienno Górne, stan. 1 (AZP:25-13/43),
24. Smorawina, stan. 2 (AZP:25-15-105),
25. Strzmielice, stan. 1 (AZP:26-15/115)
26. Troszczyno, stan. 1 (AZP:25-13/46),
27. Wołkowo, stan. 1 (AZP:25-13/49),
28. Żelmowo, stan. 2 (AZP:25-13/59),
29. Żelmowo, stan. 3 (AZP:25-14/19),
30. Żelmowo, stan. 4 (AZP:25-14/20),
31. Żelmowo, stan. 6 (AZP:25-14/26),
32. Żelmowo, stan. 15 (AZP:25-13/63).

Ostatnia jest strefa „W - III”, czyli strefa ograniczonej opieki archeologiczno – konserwatorskiej, która polega na „prowadzeniu interwencyjnych badań archeologicznych w przypadku podejmowania prac ziemnych.” W strefie tej ujęto następujące obiekty:

1. Borkowo Małe, stanowisko 2 (AZP: 25-14/21),
2. Borkowo Małe, stanowisko 4 (AZP: 25-14/23),
3. Borkowo Małe, stanowisko 5 (AZP: 25-14/24),
4. Borkowo Małe, stanowisko 7 (AZP: 25-14/28),
5. Borkowo Małe, stanowisko 8 (AZP: 25-14/29),
6. Borkowo Małe, stanowisko 9 (AZP: 25-14/30),
7. Borkowo Małe, stanowisko 10 (AZP: 25-14/32),
8. Borkowo Małe, stanowisko 11 (AZP: 25-14/41),
9. Borkowo Małe, stanowisko 12 (AZP: 25-14/48),
10. Borkowo Wielkie, stanowisko 1 (AZP: 25-14/42),
11. Borkowo Wielkie, stanowisko 2 (AZP: 26-14/6),
12. Borkowo Wielkie, stanowisko 3 (AZP: 26-14/7),
13. Borkowo Wielkie, stanowisko 4 (AZP: 26-14/8),
14. Borkowo Wielkie, stanowisko , 5 (AZP: 26-14/9),
15. Borkowo Wielkie, stanowisko 6 (AZP: 26-14/10),
16. Borkowo Wielkie, stanowisko 7 (AZP: 26-14/11),
17. Borkowo Wielkie, stanowisko 8 (AZP: 26-14/12),
18. Borkowo Wielkie, stanowisko 9 (AZP: 26-14/13),
19. Borkowo Wielkie, stanowisko 10 (AZP: 26-14/14),
20. Borkowo Wielkie, stanowisko 11 (AZP: 26-14/15),
21. Borkowo Wielkie, stanowisko 12 (AZP: 26-14/19),

22. Borkowo Wielkie, stanowisko 13 (AZP: 26-14/20),
23. Borkowo Wielkie, stanowisko 14 (AZP: 26-14/21),
24. Borkowo Wielkie, stanowisko 15 (AZP: 26-14/22),
25. Borkowo Wielkie, stanowisko 16 (AZP: 26-14/23),
26. Borkowo Wielkie, stanowisko 17 (AZP: 26-14/24),
27. Borkowo Wielkie, stanowisko 18 (AZP: 26-14/26),
28. Czachowo, stanowisko 1 (AZP: 25-14/74),
29. Czachowo, stanowisko 2 (AZP: 25-14/75),
30. Czachowo, stanowisko 4 (AZP: 25-14/77),
31. Czachowo, stanowisko 5 (AZP: 26-14/42),
32. Czachowo, stanowisko 6 (AZP: 26-14/43),
33. Czachowo, stanowisko 7 (AZP: 26-14/47),
34. Czachowo, stanowisko 8 (AZP: 26-14/48),
35. Czachowo, stanowisko 9 (AZP: 26-14/49),
36. Czachowo, stanowisko 10 (AZP: 26-13/57),
37. Dargomyśl, stanowisko 2 (AZP: 26-13/58),
38. Dargomyśl, stanowisko 3 (AZP: 26-13/59),
39. Dargomyśl, stanowisko 4 (AZP: 26-13/60),
40. Dargomyśl, stanowisko 5 (AZP: 26-13/44),
41. Dobrkowo, stanowisko 2 (AZP: 26-13/45),
42. Dobrkowo, stanowisko 3 (AZP: 26-13/46),
43. Dobrkowo, stanowisko 4 (AZP: 26-13/47),
44. Dobrkowo, stanowisko 5 (AZP: 26-13/47),
45. Dobrkowo, stanowisko 6 (AZP: 26-13/48),
46. Gostomin, stanowisko 1 (AZP: 25-13/1),
47. Gostomin, stanowisko 2 (AZP: 25-13/2),
48. Gostomin, stanowisko 3 (AZP: 25-13/3),
49. Gostomin, stanowisko 4 (AZP: 25-13/4),
50. Gostomin, stanowisko 5 (AZP: 25-13/5),
51. Gostomin, stanowisko 6 (AZP: 25-13/6),
52. Gostomin, stanowisko 7 (AZP: 25-13/7),
53. Gostomin, stanowisko 8 (AZP: 25-13/8),
54. Gostomin, stanowisko 9 (AZP: 25-13/9),
55. Gostomin, stanowisko 10 (AZP: 25-13/10),
56. Gostomin, stanowisko 11 (AZP: 25-13/11),
57. Gostomin, stanowisko 12 (AZP: 25-13/12),
58. Gostomin, stanowisko 13 (AZP: 25-13/13),
59. Gostomin, stanowisko 14 (AZP: 25-13/14),
60. Gostomin, stanowisko 15 (AZP: 25-13/15),
61. Gostomin, stanowisko 16 (AZP: 25-13/16),
62. Gostomin, stanowisko 17 (AZP: 25-13/17),

63. Gostomin, stanowisko 18 (AZP: 25-13/18),
64. Gostomin, stanowisko 19 (AZP: 25-13/19),
65. Gostomin, stanowisko 20 (AZP: 25-13/20),
66. Gostomin, stanowisko 21 (AZP: 25-13/21),
67. Gostomin, stanowisko 22 (AZP: 25-13/22),
68. Gostomin, stanowisko 23 (AZP: 25-13/23),
69. Gostomin, stanowisko 24 (AZP: 25-13/24),
70. Gostomin, stanowisko 25 (AZP: 25-13/25),
71. Gostomin, stanowisko 26 (AZP: 25-13/26),
72. Gostomin, stanowisko 27 (AZP: 25-13/27),
73. Gostomin, stanowisko 28 (AZP: 25-13/28),
74. Gostomin, stanowisko 29 (AZP: 25-13/29),
75. Gostomin, stanowisko 30 (AZP: 25-13/30),
76. Gostomin, stanowisko 31 (AZP: 25-13/31),
77. Gostomin, stanowisko 32 (AZP: 25-13/32),
78. Karnice, stanowisko 4 (AZP: 25-14/58),
79. Karnice, stanowisko 5 (AZP: 25-14/62),
80. Karnice, stanowisko 6 (AZP: 25-14/63),
81. Karnice, stanowisko 7 (AZP: 25-14/64),
82. Karnice, stanowisko 8 (AZP: 25-14/65),
83. Karnice, stanowisko 10 (AZP: 25-14/67),
84. Karnice, stanowisko 11 (AZP: 25-14/68),
85. Karnice, stanowisko 12 (AZP: 25-14/69),
86. Karwowo, stanowisko 15 (AZP: 25-15/16),
87. Kwiatkowo, stanowisko 1 (AZP: 24-13/49),
88. Kwiatkowo, stanowisko 2 (AZP: 24-13/50),
89. Kwiatkowo, stanowisko 3 (AZP: 24-13/51),
90. Kwiatkowo, stanowisko 4 (AZP: 24-13/52),
91. Maliniec, stanowisko 1 (AZP: 24-13/46),
92. Mołdawin, stanowisko 1 (AZP: 24-13/30),
93. Mołdawin, stanowisko 2 (AZP: 24-13/31),
94. Mołdawin, stanowisko 3 (AZP: 24-13/32),
95. Mołdawin, stanowisko 4 (AZP: 24-13/33),
96. Mołdawin, stanowisko 6 (AZP: 24-13/35),
97. Mołdawin, stanowisko 7 (AZP: 24-13/36),
98. Mołdawin, stanowisko 8 (AZP: 25-13/37),
99. Mołdawin, stanowisko 9 (AZP: 25-13/38),
100. Mołdawin, stanowisko 10 (AZP: 25-13/39),
101. Mołdawin, stanowisko 11 (AZP: 25-13/40),
102. Mołdawin, stanowisko 12 (AZP: 25-13/41),
103. Mołdawin, stanowisko 13 (AZP: 25-13/42),

104. Mołdawin, stanowisko 14 (AZP: 25-13/43),
105. Mołdawin, stanowisko 15 (AZP: 25-13/44),
106. Mołdawin, stanowisko 16 (AZP: 25-13/45),
107. Mołdawin, stanowisko 17 (AZP: 25-13/47),
108. Mołdawin, stanowisko 18 (AZP: 25-13/48),
109. Mołdawin, stanowisko 19 (AZP: 25-13/35),
110. Mołdawin, stanowisko 20 (AZP: 25-13/36),
111. Mołdawin, stanowisko 21 (AZP: 25-13/37),
112. Orle, stanowisko 1 (AZP: 26-13/62),
113. Orle, stanowisko 2 (AZP: 25-13/63),
114. Orle, stanowisko 3 (AZP: 25-13/64),
115. Orle, stanowisko 4 (AZP: 25-13/65),
116. Orle, stanowisko 1 (AZP: 26-14/5),
117. Orle, stanowisko 2 (AZP: 26-14/16),
118. Orle, stanowisko 3 (AZP: 26-14/17),
119. Orle, stanowisko 4 (AZP: 26-14/18),
120. Orle, stanowisko 5 (AZP: 26-14/25),
121. Piaski, stanowisko 6 (AZP: 24-13/14),
122. Piaski, stanowisko 7 (AZP: 24-13/15),
123. Piaski, stanowisko 18 (AZP: 24-13/19),
124. Radowo Małe, stanowisko 2 (AZP: 25-14/33),
125. Radowo Małe, stanowisko 3 (AZP: 25-14/34),
126. Radowo Małe, stanowisko 4 (AZP: 25-14/35),
127. Radowo Małe, stanowisko 5 (AZP: 25-14/36),
128. Radowo Małe, stanowisko 6 (AZP: 25-14/37),
129. Radowo Małe, stanowisko 7 (AZP: 25-14/38),
130. Radowo Małe, stanowisko 8 (AZP: 25-14/39),
131. Radowo Małe, stanowisko 9 (AZP: 25-14/40),
132. Radowo Małe, stanowisko 10 (AZP: 25-14/43),
133. Radowo Małe, stanowisko 11 (AZP: 25-14/44),
134. Radowo Małe, stanowisko 12 (AZP: 25-14/45),
135. Radowo Małe, stanowisko 13 (AZP: 25-14/46),
136. Radowo Małe, stanowisko 14 (AZP: 25-14/47),
137. Radowo Małe, stanowisko 15 (AZP: 25-14/49),
138. Radowo Małe, stanowisko 16 (AZP: 25-14/50),
139. Radowo Małe, stanowisko 17 (AZP: 25-14/51),
140. Radowo Małe, stanowisko 18 (AZP: 25-14/52),
141. Radowo Małe, stanowisko 19 (AZP: 25-14/53),
142. Radowo Małe, stanowisko 20 (AZP: 25-14/54),
143. Radowo Małe, stanowisko 21 (AZP: 25-14/55),
144. Radowo Małe, stanowisko 22 (AZP: 25-14/56),

- 145.Radowo Małe, stanowisko 23 (AZP: 25-14/73),
- 146.Radowo Wielkie, stanowisko 1 (AZP: 24-14/21),
- 147.Radowo Wielkie, stanowisko 4 (AZP: 25-14/4),
- 148.Radowo Wielkie, stanowisko 5 (AZP: 25-14/5)
- 149.Radowo Wielkie, stanowisko 6 (AZP: 25-14/6),
- 150.Radowo Wielkie, stanowisko 7 (AZP: 25-14/7),
- 151.Radowo Wielkie, stanowisko 8 (AZP: 25-14/8),
- 152.Radowo Wielkie, stanowisko 9 (AZP: 25-14/9),
- 153.Radowo Wielkie, stanowisko 10 (AZP: 25-14/10),
- 154.Radowo Wielkie, stanowisko 11 (AZP: 25-14/11),
- 155.Radowo Wielkie, stanowisko 12 (AZP: 25-14/12),
- 156.Radowo Wielkie, stanowisko 13 (AZP: 25-14/13),
- 157.Radowo Wielkie, stanowisko 16 (AZP: 25-14/16),
- 158.Radowo Wielkie, stanowisko 17 (AZP: 25-14/17),
- 159.Radowo Wielkie, stanowisko 19 (AZP: 25-13/38),
- 160.Radowo Wielkie, stanowisko 20 (AZP: 25-13/39),
- 161.Radowo Wielkie, stanowisko 21 (AZP: 25-13/40),
- 162.Radowo Wielkie, stanowisko 22 (AZP: 25-13/41),
- 163.Radowo Wielkie, stanowisko 23 (AZP: 25-13/42),
- 164.Radzim, stanowisko 1 (AZP: 25-12/37),
- 165.Radzim, stanowisko 2 (AZP: 25-12/38),
- 166.Radzim, stanowisko 3 (AZP: 25-12/39),
- 167.Radzim, stanowisko 4 (AZP: 25-12/40),
- 168.Radzim, stanowisko 5 (AZP: 25-12/41),
- 169.Radzim, stanowisko 6 (AZP: 25-12/42),
- 170.Rekowo, stanowisko 2 (AZP: 26-14/29),
- 171.Rekowo, stanowisko 3 (AZP: 26-14/30),
- 172.Rekowo, stanowisko 5 (AZP: 26-14/32),
- 173.Rekowo, stanowisko 6 (AZP: 26-14/33),
- 174.Rekowo, stanowisko 7 (AZP: 26-14/41),
- 175.Rekowo, stanowisko 9 (AZP: 26-14/58),
- 176.Rogowo, stanowisko 2a (AZP: 26-13/26),
- 177.Rogowo, stanowisko 2b (AZP: 26-13/27),
- 178.Rogowo, stanowisko 3 (AZP: 26-13/25),
- 179.Rogowo, stanowisko 4(AZP: 26-13/19),
- 180.Rogowo, stanowisko 5 (AZP: 26-13/20),
- 181.Rogowo, stanowisko 6 (AZP: 26-13/21),
- 182.Rogowo, stanowisko 7 (AZP: 26-13/22),
- 183.Rogowo, stanowisko 8 (AZP: 26-13/23),
- 184.Rogowo, stanowisko 9 (AZP: 26-13/24),
- 185.Rogowo, stanowisko 10 (AZP: 26-13/28),

- 186.Rogowo, stanowisko 11 (AZP: 26-13/29),
- 187.Rogowo, stanowisko 12 (AZP: 26-13/30),
- 188.Rogowo, stanowisko 13 (AZP: 26-13/31),
- 189.Rogowo, stanowisko 15 (AZP: 26-13/33),
- 190.Rogowo, stanowisko 16 (AZP: 26-13/34),
- 191.Rogowo, stanowisko 17 (AZP: 26-13/35),
- 192.Siedlice, stanowisko 1 (AZP: 27-14/72),
- 193.Siedlice, stanowisko 3 (AZP: 26-14/35),
- 194.Siedlice, stanowisko 4 (AZP: 26-14/36),
- 195.Siedlice, stanowisko 5 (AZP: 26-14/37),
- 196.Siedlice, stanowisko 6 (AZP: 26-14/38),
- 197.Siedlice, stanowisko 7 (AZP: 26-14/39),
- 198.Siedlice, stanowisko 8 (AZP: 26-14/40),
- 199.Sienno Dolne, stanowisko 1 (AZP: 26-13/1),
- 200.Sienno Dolne, stanowisko 2 (AZP: 26-13/2),
- 201.Sienno Górne, stanowisko 2 (AZP: 25-13/44),
- 202.Sienno Górne, stanowisko 3 (AZP: 25-13/45),
- 203.Smorawina, stanowisko 1 (AZP: 25-14/70),
- 204.Smorawina, stanowisko 3 (AZP: 25-15/106),
- 205.Smorawina, stanowisko 4 (AZP: 25-15/107),
- 206.Strzmielo, stanowisko 3 (AZP: 26-15/117),
- 207.Strzmielo, stanowisko 4 (AZP: 26-15/118),
- 208.Wońkowo, stanowisko 2 (AZP: 25-13/50),
- 209.Wońkowo, stanowisko 3 (AZP: 25-13/51),
- 210.Wońkowo, stanowisko 4 (AZP: 25-13/52),
- 211.Wońkowo, stanowisko 5 (AZP: 25-13/53),
- 212.Wońkowo, stanowisko 6 (AZP: 25-13/54),
- 213.Żelmowo, stanowisko 1 (AZP: 25-13/58),
- 214.Żelmowo, stanowisko 2 (AZP: 26-13/51),
- 215.Żelmowo, stanowisko 3 (AZP: 26-13/52),
- 216.Żelmowo, stanowisko 4 (AZP: 26-13/53),
- 217.Żelmowo, stanowisko 5 (AZP: 26-13/54),
- 218.Żelmowo, stanowisko 6 (AZP: 26-13/55),
- 219.Żelmowo, stanowisko 7 (AZP: 26-13/56),
- 220.Żelmowo, stanowisko 8 (AZP: 26-14/1),
- 221.Żelmowo, stanowisko 9 (AZP: 26-14/2),
- 222.Żelmowo, stanowisko 10 (AZP: 26-14/3),
- 223.Żelmowo, stanowisko 11 (AZP: 26-14/4),
- 224.Żelmowo, stanowisko 12 (AZP: 25-13/60),
- 225.Żelmowo, stanowisko 13 (AZP: 25-13/61),
- 226.Żelmowo, stanowisko 14 (AZP: 25-13/62),

- 227. Żelmowo, stanowisko 16 (AZP: 25-13/64),
- 228. Żelmowo, stanowisko 17 (AZP: 25-13/65),
- 229. Żelmowo, stanowisko 18 (AZP: 25-13/66),
- 230. Żelmowo, stanowisko 19 (AZP: 25-13/67),
- 231. Żelmowo, stanowisko 20 (AZP: 25-13/68),
- 232. Żelmowo, stanowisko 21 (AZP: 25-13/69),
- 233. Żelmowo, stanowisko 22 (AZP: 25-13/70),
- 234. Żelmowo, stanowisko 23 (AZP: 25-13/71),
- 235. Żelmowo, stanowisko 24 (AZP: 25-13/72),
- 236. Żelmowo, stanowisko 5 (AZP: 25-14/25),
- 237. Żelmowo, stanowisko 7 (AZP: 25-14/31).

***Uchwała Nr XVII/94/2012 Rady Gminy Radowo Małe
z dnia 27 czerwca 2012 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania
przestrzennego w gminie Radowo Małe dla terenów położonych w obrębach
Borkowo Małe, Borkowo Wielkie, Karnice, Orle, Radowo Małe,
Radowo Wielkie, Smorawina.***

Plan sporządzono dla siedmiu miejscowości Borkowa Małego, Borkowa Wielkiego, Karnic, Orle, Radowa Małego, Radowa Wielkiego i Smorawiny w związku z planowaną nową inwestycją – elektrownią wiatrową. Teren wyznaczony pod budowę elektrowni znajduje się w sąsiedztwie Karnic, w północno – wschodniej części gminy Radowo Małe. W niewielkich fragmentach na wybrane terytorium nachodzą stanowiska archeologiczne ze strefy archeologicznej W. III, czyli strefy ograniczonej opieki archeologiczno – konserwatorskiej.

Ponadto w dokumencie ustalono maksymalną wysokość budynków na 10 m i zalecono stawianie dachów stromych (na terenie oznaczonym na załączniku graficznym uchwały nr 2B.2, symbolem 3 P i symbolem 4 RPO). Na terenie oznaczonych na załączniku graficznym nr 2B.2, symbolem 5 RM ustalono maksymalną wysokość zabudowy na 9 m, zalecono również stawianie dachów stromych. Zwrócono uwagę, aby forma architektoniczna zabudowy była „kształtowana w nawiązaniu bryłą i detałem do zabudowy lokalnej”.

5.2 Charakterystyka zasobów oraz analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy

Zarys historii gminy Radowo Małe

Gmina Radowo Małe jest położona w centrum województwa zachodniopomorskiego, w powiecie łobeskim. Sąsiaduje z gminami: Resko, Łobez, Węgorzyno i Dobra. Urząd gminny ma siedzibę w Radowie Małym. Miejscowości, które wchodzą w skład gminy to: Borkowo Małe, Borkowo Wielkie, Czachowo, Dargomyśl, Dobrkowo, Gildnica, Gostomin, Karnice, Konie, Kwiatkowo, Krzekowo, Mołdawin, Mołdawinek, Maliniec, Pogorzelica, Radowo Małe, Radowo Wielkie, Radzim, Rogowo, Rekowo, Orle, Siedlice, Sienno Górne, Sienno Dolne, Smorawina, Strzmiele, Sułkowo, Troszczyno, Uklejki, Wołkowo, Żelmowo. Gmina zajmuje powierzchnię 180 km² i zamieszkuje ją 3.728 mieszkańców. Większą część terytorium gminy zajmują użytki rolne (65%) i lasy (26%). Radowo Małe jest położone na Wysoczyźnie Łobeskiej i Równinie Nowogardzkiej. Przepływa przez nią rzeka Ukleja. W jej północnej części znajduje się rezerwat Nad Jeziorem Piaski.

Wiadomo, dzięki odkryciom archeologicznym, że teren gminy Radowo Małe, był zajmowany przed XIII wiekiem głównie przez ludność słowiańską. Stan ten uległ zmianie na skutek silnej kolonizacji, która miała miejsce w XIII – XIV wieku.

Przybywający na Pomorze rycerze niemieccy byli zachęceni przez panujących do osiedlania się. Sprowadzali oni ze sobą swoich rodaków – osadników z Niemiec. Często robili to z pobudek ekonomicznych, bowiem otrzymywali za to dodatkowe przywileje, jak choćby zatrzymanie dla siebie części dziesięciny. Sprowadzeni osadnicy pochodzili głównie z Westfalii, Dolnej Saksonii, Turyngii, Szlezwiku oraz krajów nadreńskich. Mniejsza ilość osób przybyła z Meklemburgii, Brandenburgii i Wagrii, czyli dawnych terenów słowiańskich. Warto podkreślić, że kolonizacja miała charakter pokojowy. Nie podbijano ziem, zajmowano obszary niezamieszkałe, często na skraju puszczy. O skali tego zjawiska może świadczyć fakt, że mniej więcej około roku 1300, Pomorze Zachodnie było zamieszkiwane przez 240-300 tysięcy ludzi, przy czym aż 60 tysięcy osób było narodowości niemieckiej. W miastach Niemcy stanowili 50% mieszkańców, na wsi odsetek cudzoziemców wynosił 10-11%.

W latach późniejszych kolonizacja spowodowała przewagę ludności o narodowości niemieckiej nad słowiańską. Bezpośredni wpływ na napływ ludności z Zachodu dla obecnej gminy Radowo Małe miały dwa rody rycerskie – Borków i Dewitzów.

Do rodu Borków (von Borcke) należały następujące miejscowości: Strzmielce, Borkowo Wielkie, Godowo, Karnice, Radowo Małe i Wielkie, Rekowo, Siedlice. Jest to ród (prawdopodobnie z obszaru kołobrzeskiego), którego korzenie sięgają XII wieku, najstarszy dokument historyczny potwierdzający istnienie rodziny Borków pochodzi z 1186/87 (akt nadaniu praw własności ziem na wyspie Wolin probostwu w Kamieniu). Należały do nich również dobra Łobez, Resko i Węgorzyno.

Pierwsza zmianka o dobrach Borków na terenie obecnej gminy Radowo Małe pochodzi z 1255 roku. Wtedy to kasztelan kołobrzeski Borko II bierze w posiadanie nadaną mu przez księcia ziemię łobeską, na której zakłada zamek w Strzmielach, zwany wtedy Wulvsberg (Wilcze gniazdo). Dzięki przekazom wiadomo, że zamek istniał już w 1282 roku. Niestety w ponad 100 później w 1393 roku zamek został zniszczony przez krzyżaków w odwecie za notoryczne ataki Macieja von Borcka na rycerzy zakonnych zmierzających do Malborka. Zachowane odpisy zaświadczały, że w roku 1551 na miejscu dawnego zamku był dwukondygnacyjny budynek, otoczony murem, wałami i fosą. Odbudowana posiadłość służyła rodzinie przez ponad 400 lat. Obecnie dwór ma wygląd z lat 80 XVIII wieku. O randze jaką pełniły w XIV wieku Strzmielce może świadczyć fakt, że w roku 1348 otrzymały prawa miejskie nadane przez Jakuba III Borka. Straciły je w XIV wieku. W Strzmielach w 1545 roku przyszła na świat jedna z najbardziej znanych postaci z rodu Borków – Sydonia von Bork. Była to piękna szlachcianka, córka Otto von Borcka. Miała w ciągu swojego życia kilka propozycji małżeństwa, jednak na skutek różnych okoliczności losowych (np. jej pierwszy narzeczony książę Ernest Ludwik musiał zrezygnować ze ślubu z Sydonią w związku z presją wywieraną przez jego rodzinę) nie wyszła za mąż. W 1604 roku na wniosek rodziny przyjęta do klasztoru w Marianowie. Mimo pobytu w klasztorze Sydonia nie zmieniła swojego zachowania, była kłótliwa i uszczypliwa. Ciągłe kłótnie z bratem o spadek po rodzicach, ciężki charakter, zgryźliwość przysporzyły jej wrogów. Jej sytuację pogorszył fakt, że była zainteresowana zielarstwem, kontaktowała z kobietami przygotowującymi lecznicze substancje, czarę goryczy przelały jej złowróżbne przepowiednie skierowane przeciw rodzinie książęcej z rodu Gryfitów.

W 1612 roku została oskarżona o czary. Dopiero w 1619 pojmano ją i osadzono w więzieniu na zamku Oderburg w Grabowie pod Szczecinem. Po ciężkich torturach przyznała się do uprawiania czarów, została uznana za winną i skazana na śmierć. 19 sierpnia 1620 roku ścięto jej głowę, a następnie jej ciało spalono na stosie. Obecnie, aby przypomnieć postać Sydoni von Brock i historię całego rodu Borków, gmina Radowo Małe organizuje rokrocznie spotkania historyczne zatytułowane „Sydonia”.

Drugim znanym rodem rycerskim w posiadaniu którego były tereny obecnej gminy Radowo Małe był ród Dewitzów. W dobrach rodziny leżały wsie Gostomin, Mołdawin, Rogowo i Żelmowo. Był to znamienity ród z Pomorza Zachodniego, pierwsze informacje o rodzinie Dewitzów pochodzą z 1319 roku, kiedy Ekhard Dewitz był świadkiem księcia Wracisława IV w pewnym dokumencie.

W XIV wieku powstawała sieć parafii na terenie całej obecnej gminy Radowo Małe. Wojny i konflikty uszczupliły liczbę zamieszkujących te tereny osób. Zwłaszcza wojna trzydziestoletnia miała na to zjawisko duży wpływ. W okresie późniejszym rozwijała się gospodarka folwarczno – pańszczyźniana. Wiek XVIII przyniósł dominację wielkich właścicieli. Stosunek gruntów chłopskich do dworskich w większość wsi kształtował się jak 1:4. Taką sytuację umocniło ograniczenie prawa uwłaszczenia z roku 1816, dzięki usilnym staraniom szlachty, uwłaszczenie zostało przeznaczone tylko dla gospodarstw sprzężonych. Wiek XIX jest okresem wielkiej koniunktury rolnej, sprzyjającej powstawaniu folwarków. Do dziś zachowały się w niektórych miejscowościach pozostałości zespołów folwarcznych. XIX wiek jest też okresem rozwoju infrastruktury. Czas I Wojny Światowej spowodował spadek liczby ludności oraz zahamowanie rozwoju gospodarczego. Po wojnie rolnictwo ponownie cieszyło się dobrą koniunkturą, powstawały nowe obiekty folwarczne. Okres II Wojny Światowej był bardzo burzliwy nie tylko dla gminy, lecz także dla całego Pomorza. W 1941 roku w miejscowości Borkowo Małe został powieszony publicznie jeden ze 100 polskich robotników przymusowych, przywiezionych z okolicznych terenów. Po zakończeniu wojny Gmina Radowo Małe tak jak całe Pomorze Zachodnie zostało włączone do państwa Polskiego. Na Pomorze udała się ludność z ziem utraconych przez Polskę, czyli terenów wschodnich II Rzeczypospolitej, przybywali również ludzie z Polski Centralnej szukający własnego miejsca po koszmarze wojennym. Obiekty folwarczne oraz dwory przeszły na

własność państwa, utworzono w nich Państwowe Gospodarstwa Rolne, które w 1992 roku zostały przejęte przez Agencję Własności Rolnej Skarbu Państwa.

Administracyjnie gmina w latach 1975-1998 należała do województwa szczecińskiego, obecnie po zmniejszeniu liczby województw do zachodniopomorskiego. Od 2002 roku należy do powiatu łobeskiego, najmłodszego powiatu na terenie państwa Polskiego.

Zabytki nieruchome gminy Radowo Małe

Architektura sakralna

Na terenie gminy Radowo Małe znajduje się 12 obiektów o walorach zabytkowych, osiem z nich wpisanych jest do rejestru zabytków. Są to następujące obiekty:

- Borkowo Wielkie – kościół pw. Św. Jana Apostoła

Rysunek 1. Borkowo Wielkie - koś. Św. Jana Apostoła, źródło Wikimedia Commons.

Obiekt gotycki powstał około roku 1506 z fundacji rodziny Borków (świadczą o tym może wyryta data na cegle na koronie muru). W latach 60 XVIII wieku Martin i Hector Christoph von Borck ufundowali dla kościoła wyposażenie, w którego skład wchodził ołtarz i empory. W roku 1709 w kościele znalazła się ambona. Na początku XIX wieku zmianie uległa forma otworów okiennych elewacji północnej, powstała również w tym okresie drewniana dzwonnica. Po II Wojnie Światowej budynek przeszedł na własność kościoła rzymsko – katolickiego. Jest to kościół orientowany, salowy, na rzucie prostokąta. Do budowy

wykorzystano nieobrobiony granit, połączony zaprawą wapienną oraz cegłę w partii szczytu i oprawy okiennej. Kościół przykryty dachem dwuspadowym. Szczyt z blendami wypełnionymi dekoracją imitującą maswerk.

- Czachowo – kościół (ruina)

Obiekt powstał na początku XVI wieku jako katolicki kościół filialny, należący do parafii w Borkowie Wielkim. Patronacki. Kościół został przejęty przez protestantów w latach 40 XVI wieku. Ponad 100 lat później przy kościele istniała szkoła. W czasie II Wojny Światowej został zdewastowany, a następnie wysadzony w powietrze. Obecnie jest ruiną. Zachowane fragmenty murów wykonane z nieobrobionego kamienia granitowego i cegły. Obiekt pierwotnie salowy, na rzucie prostokąta.

- Gostomin – kościół pw. Zwiastowania NMP

Rysunek 2. Gostomin - koś. pw. Zwiastowania NMP, źródło www.westernpomerania.com.pl.

Kościół pierwotnie protestancki zbudowany pod koniec XVII wieku, można tak przypuszczać na podstawie analizy konstrukcji i materiałów murów, formy wieży i szczytów i wyposażenia z 1700 roku, które niestety nie zachowało się do naszych czasów. Około roku 1750 został założony przy kościele cmentarz. Z drugiej połowy XIX wieku pochodzi murowana kruchta i nowe wyposażenie. Po II Wojnie Światowej obiekt zmienił użytkownika i obecnie służy

kościółowi rzymsko – katolickiemu. Budynek na rzucie prostokąta z wieżą w części wejściowej. Wzniesiony w konstrukcji ryglowej. Szczyt z wieżą drewniane. Ściany korpusu zostały otynkowane, kruchta z cegły również otynkowana.

- Karnice – kościół pw. Matki Boskiej Królowej Polski

Obiekt pierwotnie należący do protestantów. Dzisiejszy neogotycki budynek z roku 1894, stanął na miejscu wcześniejszego kościoła o metryce średniowiecznej. Powstał w okresie kiedy właścicielami Karnic i patronami kościoła byli potomkowie Georga von Bulowa lub Hansa von Diest z Siedlic. Po II Wojnie Światowej budynek przejęty przez katolików. Kościół orientowany, jednonawowy, na rzucie prostokąta. W części zachodniej dominuje wieża dzwonnicza. Obiekt zbudowany z cegły ceramicznej pełnej.

- Mołdawin – kościół pw. Narodzenia NMP

Rysunek 3. Mołdawin - koś. pw. Narodzenia NMP, źródło www.westernpomerania.com.pl.

Datacja obiektu jest trudna do ustalenia. Przyjęło się, że kościół powstał w XVIII wieku, a przebudowano go w wieku XIX. Należał pierwotnie do protestantów. Opiekę kolatorską sprawowali Dewitzowie i Siben – Hokenbergowie. Po II Wojnie Światowej kościół przejęli katolicy. Obiekt na rzucie prostokąta, salowy. W partii wejściowej dominuje wieża dzwonnicza. Mury zewnętrzne otynkowane. Wejście poprzedza niewielka kruchta.

- Radowo Małe – kościół pw. MB Szkaplerznej

Kościół pierwotnie ewangelicki z roku 1840, powstały na miejscu starszego kościoła z metryką średniowieczną. Kwestia daty powstania budynku jest sporna, proponowane są jeszcze dwie daty 1902 roku (według diecezji szczecińsko – kamieńskiej) i 1910 (według miejscowej tradycji). Przyjmuje się datę wcześniejszą (1840). Kościół nie ucierpiał w czasie ostatniej Wojny Światowej. Po jej zakończeniu budowla przeszła na własność parafii rzymsko – katolickiej. Obiekt na rzucie prostokąta, salowy. Nad wejściem i wysokością prezbiterium szczyty schodkowe.

Rysunek 4. Radowo Małe - koś. pw. Matki Bożej Szkaplerznej, źródło strona internetowa gminy Radowo Małe.

- Radowo Wielkie – kościół pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa

Budynek powstał w drugiej połowie XVII wieku na miejscu wcześniejszego kościoła z 1491 roku. Pod koniec XVII wieku przy kościele funkcjonowała szkoła. Ok. 1720 roku zostało dobudowane od strony północnej pomieszczenie pełniące funkcje zakrystii. Przypuszcza się, że pierwotnie była to kaplica rodowa von Kleistów (świadczą o tym umieszczone w niej herby rodowe). Po II Wojnie Światowej obiekt przeszedł na własność kościoła rzymsko – katolickiego. Kościół orientowany, na rzucie prostokąta, salowy, oskarpowany, nietynkowany. Od strony zachodniej dominuje wieża dzwonnicza.

Rysunek 5. Radowo Wielkie - koś. pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa, źródło www.polskaniezwykla.pl.

- Rekowo – kościół pw. Św. Apostołów Piotra i Pawła

Powstały w pierwszej połowie XIX wieku, budowniczości kościoła nie są znani. Jest to obiekt na rzucie prostokąta, salowy z wieżą na rzucie kwadratu w części zachodniej, zamknięty od strony wschodniej trójbocznie. Ściany obwodowe ryglowe z wypełnieniem ceglany, osadzone na podmurówce ceglanej pokrytej warstwą tynku.

Rysunek 6. Rekowo – koś. pw. Św. Apostołów Piotra i Pawła, źródło www.westernpomerania.com.pl

- Rogowo – kościół pw. Niepokalanego Poczęcia NMP

Pierwotnie protestancki kościół ufundowany, na miejscu wcześniejszej budowli, przez Joachima Balthazara von Dewitza w latach 60 XVII wieku. Prace zakończone zostały w roku 1696. Wtedy też kościół uzyskał barokowe wyposażenie. W 1870 roku obiekt został regotycyzowany. Skuto wówczas zewnętrzne tynki, a okna korpusu zakończono ostrołukowymi arkadami. Po II Wojnie Światowej obiekt przejęty przez kościół rzymsko – katolicki. Budynek na rzucie prostokąta, salowy, zakończony od strony prezbiterium trójbocznie, od strony południowej zakończony wieżą dzwonniczą. Otynkowany.

Rysunek 7. Rogowo – koś. pw. Michała Archanioła, źródło www.westernpomerania.com.pl

- Siedlice – kościół pw. Niepokalanego Poczęcia NMP

Rysunek 8. Siedlice – koś. pw. Niepokalanego Poczęcia NMP, źródło wikipedia.

Kościół powstały w pierwszej połowie XVIII wieku. Autor obiektu nie jest znany. Możliwe, że obiekt powstał na miejscu wcześniejszego kościoła (zachował się dzwon z drugiej połowy XVII wieku, ufundowany przez rodzinę Borków). Budowla na rzucie prostokąta, salowa, zakończona od strony prezbiterium pięciobocznie, od strony wejścia dominuje wieża dzwonnicza. Ściany obwodowe kościoła i wieży ryglowe wypełnione cegłą, kwatery międzyryglowe otynkowane, całość osadzona na podmurówce ceglanej.

- Strzmiel – kościół pw. NMP Matki Kościoła i św. Andrzeja Apostoła

Obecny kościół barokowy został zbudowany w 1722 roku dla protestantów z fundacji ówczesnego właściciela wsi Ernesta Adriana von Edlinga (wiadomo o tym z napisu nad wejścia do kościoła). Obiekt powstał na miejscu wcześniejszego kościoła (z 1348 pochodzi najstarsza wzmianka o kościele). Po II Wojnie Światowej poważnie uszkodzony obiekt przeszedł na własność katolików. W latach 1995 -6 przeprowadzono w nim gruntowne prace budowlane. Kościół orientowany, na rzucie prostokąta, salowy, zamknięty od strony prezbiterium pięciobocznie, ośmioboczna wieża od zachodu. Elewacje boczne dekorują lizeny. Materiał budowlany – cegła.

Rysunek 9. Strzmiel – koś. pw. Matki Kościoła i Św. Andrzeja Apostoła, źródło www.westernpomerania.com.pl.

- Żelmowo – kościół ruina

Jest to obiekt o niewielkich rozmiarach, zbudowany z cegły na rzucie prostokąta, salowy. Szczyt dekorowany fryzem arkadowym, pośrodku znajduje się okulus. Pierwotnie nakryty dachem dwuspadowym. Obecnie w ruinie.

Architektura folwarczna, chłopska (zagrodowa) i wiejska

Z uwagi na fakt, że w XIX wieku w gminie Radowo Małe panowała wielka koniunktura rolna powstało w tym okresie dużo zespołów folwarcznych. Część z nich zachowała się do naszych czasów. Zachowały się następujące zespoły bądź fragmenty folwarczne:

- Borkowo Wielkie, zespół folwarczy lata 80 XIX wieku i 20 XX wieku i stajnia z zespołu folwarcznego z 1887 roku
- Dargomyśl, zespół folwarczy lata 80 XIX wieku i 10 XX wieku, budynek mieszkalno-magazynowy z zespołu folwarcznego z 1900 roku, budynek inwentarski z zespołu folwarcznego ok. 1900 roku
- Dobrkowo, nr 4 stodoła II poł. XIX wieku, z zespołu folwarcznego pozostały tylko dwa budynki
- Gostomin, z zespołu folwarcznego pozostały tylko dwa obiekty
- Maliniec, zespół folwarczy II połowa XIX wieku, obora z 1877, dwa budynki mieszkalno – gospodarczy z początku XX wieku
- Mołdawin, zespół folwarczy z XIX wieku
- Radzim, zespół folwarczy z IV ćwierci XIX wieku, stodoła i magazyn z lat 70 / 80 XIX wieku
- Rekowo, zespół folwarczy, magazyn, jałownik, gorzelnia, obora, wszystkie obiekty z lat 80 XIX wieku
- Siedlice, zespół folwarczy z połowy XIX wieku i lat 20 XX wieku, spichlerz z 1894 roku, stodoła
- Sienno Dolne, zespół folwarczy z XIX wieku, stodoła z połowy XIX wieku, chałupa z IV ćwierci XIX wieku
- Smorawina, zespół folwarczy z końca XIX wieku, magazyn zbożowy z 1927 roku, obora z lat 90 XIX wieku
- Strzmiel, budynek inwentarski z III ćwierci XIX wieku, stodoła z III ćwierci XIX wieku, dwie chałupy z XIX wieku

- Żelmowo, zespół folwarczny z lat 80 XIX wieku i 20 XX wieku, owczarnia z lat 10/20 XX wieku, magazyn zbożowy z lat 10/20 XX wieku, gorzelnia z lat 90 XIX wieku, obora z 1942 roku

Architektura rezydencjonalna

Na terenie gminy znajduje się dziewięć obiektów dworskich i pałacowych. Stanowią one niezwykle cenne dobro kulturowe gminy. Są to następujące obiekty:

- Dargomyśl – dwór

Dwór zbudowany przez rodzinę Dewitzów pod koniec XVIII wieku, rozbudowany przez kolejnych właścicieli w następnym wieku. Właścicielem dóbr w XVIII byli Stephan Gottlieb von Dewitz, na początku XIX wieku Friedrich Chrystian von Dewitz. Ród Dewitzów sprzedał Dargomyśl Georgowi Bernhardowi von Bulowi w 1832 roku i to prawdopodobnie z jego osobą można kojarzyć przebudowę dworu. Na początku XX wieku dobra zostały sprzedane rodzinie von Lettow – Vorbeck, która również rozbudowała obiekt. Tuż przed II Wojną Światową budynek został sprzedany rodzinie von Alten. Po wojnie w majątku utworzono PGR. Budowla składa się z trzech części. Środkowa jest z XVIII wieku, ryzalit północny i część południowa z początku XX wieku. Obiekt o cechach klasycystycznych.

- Karnice – dwór

Obiekt wybudowany przez Friedricha von Bulowa w 1863 roku, na miejscu starszego dworu. Budynek jest bardzo podobny architektonicznie do dworu w niedalekich Miłogoszczach, co skłania do refleksji, że oba budynki miały tego samego architekta lub mistrza budowlanego. Dwór ma formy późnoklasycystyczne. Wystający dach oraz ażurowa drewniana dekoracja jest charakterystyczna dla stylu szwajcarskiego. Dwór był rozbudowywany pod koniec XIX wieku i w latach 20 i 30 XX wieku. Po 1945 roku w majątku utworzono PGR, od 2001 roku budynek należy do gminy Radowo Małe.

- Maliniec – dwór
- Radzim - pałac wraz z wyposażeniem

Dzisiejszy pałac powstał w latach 70 lub 80 XIX wieku. Majątek należał wówczas do rodziny Kannenbergów lub hrabiego von Konigsmarck. Z form tej XIX wiecznej budowli przetrwały mury zewnętrzne i wewnątrz w większości. W I ćwierci XX wieku pałac przebudowano w stylu neobarokowym, wpadającym czasem w styl neorokokowy. Przekształceniu uległa elewacja pałacu, dach stał się mansardowy. Po II Wojnie Światowej obiekt został upaństwowiony.

Rysunek 10. Radzim - pałac, źródło iwmalibloog.pl.

- Sienno Dolne – dwór
- Sienno Górne – dwór

Budynek powstał w I połowie XIX wieku. Możliwe, że pierwotnie był obiektem ryglowym (świadczy o tym zachowany ryglowy szczyt południowo – wschodniej elewacji oraz ściany działowe). W II połowie XIX wieku powstał drewniany ganek przed głównym wejściem, weranda i przebudówka murowana w części południowo – wschodniej oraz oficyna mieszkalno - gospodarcza. Po 1945 roku budynek rozparcelowano. Dziś jest w rękach prywatnych.

- Strzmielo – pałac

Obecny pałac, przykład baroku pomorskiego, został wzniesiony na miejscu wcześniejszych budowli związanych z rodziną Borków. Inicjatorem budowy obiektu był Ernest Adrian von Edlinger, zakupił on Strzmielę w 1720 roku i prawdopodobnie już wtedy ruszyła budowa. Główna barokowa forma architektoniczna powstała ok. 1780 roku, właścicielem pałacu była rodzina Loeperów. Ostatnia przebudowa miała miejsce w połowie XIX wieku, dostawiono przebudówkę północną. Po II Wojnie Światowej dwór został przejęty przez Skarb Państwa, później przekazany Urzędowi Gminy w Radowie Małym. Od 1987 roku w obiekcie urzęduje Archiwum Państwowe w Szczecinie

Rysunek 11. Strzmielę - pałac, źródło Wikipedia.

- Wołkowo – dwór

Budowę dworu należy łączyć z postacią Friedricha Karla von Bluchera. Kupił on w 1853 roku wieś. Obok dworu było 8 budynków mieszkalnych, 1 budynek produkcyjny oraz 16 budynków wolnych od podatku. Dwór pozostawał własnością rodziny Blucherów do 1945 roku, następnie został upaństwowiony, utworzony został tu PGR.

- Żelmowo - pałac

Pałac wzniesiony na początku XX wieku, z inicjatywy Gephardta Schultza. Obiekt powstał na fundamentach wcześniejszej budowli. Do wybuchu II Wojny Światowej pałac pełnił funkcje

rezydencji szlacheckiej, następnie upaństwowiony. Dziś jest własnością prywatną. Budynek przetrwał wojnę w dobrym stanie, zachował się stosunkowo dobrze wystrój. Ma formę architektoniczną eklektyczno – secesyjną. Jest to budynek murowany, dwukondygnacyjny, o nieregularnym planie i rozczłonkowanej bryle.

Rysunek 12. Żelkowo - pałac, źródło Wikipedia.

Zabytki archeologiczne

Na terenie gminy Radowo Małe znajdują się 272 stanowiska archeologiczne, z różnych epok historycznych. Najstarsze ze starożytności, epoki kamienia i brązu. Najliczniej jest reprezentowana epoka starożytna, po niej średniowieczna. Miejscowością o największej liczbie odkryć jest Gostomin, następnie Żelkowo. Trzy stanowiska zostały włączone do strefy W. I, czyli strefy pełnej ochrony archeologiczno-konserwatorskiej, wykluczającej wszelką działalność inwestycyjną i inną. Są to następujące obiekty:

1. Karnice, stan. 2 (ZAP:25-14/59) – grodzisko wczesnośredniowieczne, wpisane do rejestru zabytków, nr 661, decyzją Kl.I.6801/23/70 z dnia 9 listopada 1970 r.
2. Karnice, stan. 1 (AZP:25-14/78),
3. Karwowo, stan. 3 (AZP:25-14/71) – cmentarzysko kurchanowe, wpisane do rejestru zabytków, nr 726, decyzja nr Kl.I.6801/8/72 z dnia 17 sierpnia 1972 r

Dziedzictwo niematerialne

W rozumieniu Konwencji UNESCO, której tekst został przyjęty na 32 sesji w październiku 2003 r., dziedzictwo niematerialne to zwyczaje, przekaz ustny, wiedza i umiejętności oraz związane z nimi przedmioty i przestrzeń kulturowa, które są uznane za część własnego dziedzictwa przez daną wspólnotę, grupę lub jednostki.

Ten rodzaj dziedzictwa jest przekazywany z pokolenia na pokolenie i ustawicznie odtwarzany przez wspólnoty i grupy w relacji z ich środowiskiem, historią i stosunkiem do przyrody. Dla danej społeczności dziedzictwo niematerialne jest źródłem poczucia tożsamości i ciągłości.

Dziedzictwo niematerialne w rozumieniu Konwencji UNESCO obejmuje:

- tradycje i przekazy ustne, w tym język jako nośnik niematerialnego dziedzictwa kulturowego
- sztuki widowiskowe
- zwyczaje, rytuały i obrzędy świąteczne
- wiedzę i praktyki dotyczące przyrody i wszechświata
- umiejętności związane z rzemiosłem tradycyjnym

W gminie Radowo Małe na szczególną uwagę zasługuje wydarzenie organizowane przez Urząd Gminy Radowo Małe, Gminny Ośrodek Kultury oraz Archiwum Państwowe w Szczecinie – spotkanie historyczne zatytułowane Sydonia. Jest to impreza cykliczna o charakterze historycznym odbywająca się w porze letniej w Strzmielach i Radowie Małym, mająca przybliżyć mieszkańcom historie ich lokalnej ojczyzny, dzieje rodu rycerskiego Borków i jednej z najsłynniejszych postaci wywodzącej się właśnie z tej rodziny Sydonii von Borck. Była to piękna mniszka z XVI wieku, uznana za czarownicę, którą skazano na śmierć za czary. Karę wykonano poprzez ścięcie głowy i spalenie na stosie ciała. W okresie późniejszym postać stała się natchnieniem poetów i malarzy. Imprezę urozmaicają wykłady na temat życia Borków, w szczególności Sydonii, rekonstrukcje historyczne średniowiecznych obyczajów oraz występy artystyczne.

W roku 2012 w gminie powstał Gminny Ośrodek Kultury mający siedzibę w Radowie Małym. Dzięki tej instytucji życie kulturalne mieszkańców zostało wzbogacone i może wciąż

się rozwijać. Organizowane są spotkania międzypokoleniowe oraz pokazy filmów i wiele innych wydarzeń. Istnieje również Biblioteka Publiczna.

Na terenie gminy zachowały się pomniki i obiekty będące świadkami historii poszczególnych miejscowości. Są to:

- Obelisk postawiony na mogile żołnierzy radzieckich w 1945 roku w Borkowie Wielkim
- Pomnik oraz dwa nagrobki poświęcone poległym w czasie I Wojny Światowej członkom rodziny Loeper w Strzmielach
- W Karnicach obok kościoła znajduje się głaz upamiętniający poległych w czasie I Wojny Światowej
- Głaz upamiętniający poległych w czasie I Wojny Światowej w Malińcu w parku za dworem
- pomnik poświęcony mieszkańcom wsi w Radowie Małym poległym w I wojnie światowej
- Przy kościele w Radowie Wielkim znajduje się pomnik żołnierzy radzieckich poległych w 1945 r.
- Miejscowość Orle ma ciekawy obiekt z czasów II Wojny Światowej pozostałości po niemieckiej stacji radarowej Luftwaffe – Radar Würzburg
- Nowy obiekt na placu papieża Jana Pawła II w Radowie Małym kamień upamiętniający papieża Polaka z 2006 roku, wystawiony w podzięk za Jego życie i posługę.

5.3 Zabytki objęte prawnymi formami ochrony

Zabytki nieruchome w wojewódzkim rejestrze zabytków

Na terenie gminy Radowo Małe znajduje się 29 obiektów wpisanych do rejestru zabytków. Poniższa tabela przedstawia ich zestawienie.

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Nr rejestru	Data rejestru	Nr decyzji
1	Borkowo Wielkie	kościół św. Jana Ap.	424	1963-12-10	KI.20/54/63
2	Czachowo	kościół (ruina)	1108	1989-10-30	KI.3-5340/100/89
3	Czachowo	cmentarz przykościelny	1108	1989-10-30	KI.3-5340/100/89
4	Czachowo	park dworski	861	1979-01-26	KI.1.5340/26/79
5	Dargomyśl	park dworski	830	1978-11-25	KI.T.5340/26/78
6	Gostomin	Kościół pw. Zwiastowania	1161	1990-11-08	KI.3-5340/182/90

		NMP			
7	Gostomin	cmentarz przykościelny	1161	1990-11-08	KI.3-5340/182/90
8	Gostomin	park dworski	860	1979-09-26	KI.1.5340/25/79
9	Karnice	park dworski	859	1979-01-26	KI.1.5340/24/79
10	Maliniec	park dworski	831	1978-11-25	KI.5340/27/78
11	Mołdawin	park dworski	832	1978-11-25	KI.5340 28
12	Orle	park dworski	833	1978-11-25	KI.1.5340/29/78
13	Radowo Wielkie	Kościół pw. NSPJ	436	1963-12-10	KI.20/66/63
14	Radzim	park dworski	834	1978-11-25	KI.1.5340/30/78
15	Radzim	pałac wraz z wyposażeniem	66	2001-05-31	DZ-4200/56/0/99/2001
16	Rekowo	Kościół pw. św. Ap. Piotra i Pawła	238	1957-10-22	KI.V.-0/277/57
17	Rekowo	park dworski	858	1979-09-26	KI.1.5340/23/79
18	Rogowo	Kościół pw. Michała Archanioła	339	1958-09-12	KI.V.-0/99/58
19	Siedlice	Kościół pw. Niepokalanego Poczęcia NMP	270	1958-01-23	KI.V.-0/5/58
20	Siedlice	park dworski	857	1979-09-19	KI.1.5340/22/79
21	Sienno Dolne	park dworski	856	1979-09-26	KI.1.5340/21/79
22	Sienno Górne	park dworski	855	1979-09-26	KI.1.5340/20/79
23	Strzmiele	Kościół pw. NMP Matki Kościoła i św. Andrzeja Ap.	89	1956-05-15	KI.V.-0/89/56
24	Strzmiele	dwór (zespół)	92	1956-05-15	KI.V.-0/92/56
25	Strzmiele	park dworski	938 A	1980-12-12	KI.1.5340/62/80
26	Smorawina	park dworski	854	1979-09-19	KI.1.5340/19/79
27	Wołkowo	park dworski	835	1978-11-25	KI.1.5340/31/78
28	Żelmowo	park dworski	853	1979-09-18	KI.1.5340/18/79
29	Żelmowo	pałac	1316	1996-08-07	DX-4200/25/0/96

Pozostałe zabytki nieruchome w wojewódzkiej ewidencji zabytków

Po weryfikacji ewidencji zabytków opracowanych przez Zachodniopomorski Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków, ustalono, że na terenie gminy znajduje się 86 obiektów o sporej wartości kulturowej. Są to:

Lp.	Miejscowość	Adres	Obiekt
1	Borkowo Wielkie		zespół folwarczny
2	Borkowo Wielkie		cmentarz
3	Borkowo Wielkie		stajnia (3) w zespole folwarcznym
4	Borkowo Wielkie		dzwonnica
5	Borkowo Wielkie	Borkowo Wielkie nr 8	pastorówka
6	Borkowo Wielkie		cmentarz komunalny
7	Czachowo		cmentarz
8	Dargomyśl		cmentarz
9	Dargomyśl		budynek mieszkalno-magazynowy (14) w zespole folwarcznym
10	Dargomyśl		budynek inwentarski (13) w zespole folwarcznym
11	Dargomyśl		dwór
12	Dargomyśl		zespół folwarczny
13	Dargomyśl		stajnia (7) w zespole folwarcznym
14	Dobrkowo		park dworski
15	Dobrkowo		cmentarz
16	Dobrkowo		cmentarz
17	Dobrkowo		zespół folwarczny
18	Dobrkowo	Dobrkowo nr 4	stodoła
19	Gostomin		zespół folwarczny
20	Gostomin		cmentarz
21	Karnice		Kościół pw. MB Królowej Polski
22	Karnice		dwór
23	Karnice		cmentarz
24	Karnice		cmentarz przykościelny
25	Maliniec		cmentarz
26	Maliniec		budynek gospodarczo-mieszkalny (29) w zespole folwarcznym
27	Maliniec		dwór
28	Maliniec		zespół folwarczny
29	Maliniec		obora (27) w zespole folwarcznym
30	Maliniec		budynek mieszkalno-gospodarczy (3) w zespole folwarcznym
31	Maliniec		szklarnia (oranżeria) (2) w zespole folwarcznym
32	Mołdawin		cmentarz przykościelny
33	Mołdawin		zespół folwarczny
34	Mołdawin		cmentarz
35	Mołdawin		Kościół pw. Narodzenia NMP
36	Orle		cmentarz

37	Pogorzelica		cmentarz
38	Radowo Małe		kościół pw. MB Szkaplerznej
39	Radowo Małe		cmentarz komunalny
40	Radowo Małe		cmentarz przykościelny
41	Radowo Wielkie		cmentarz
42	Radowo Wielkie		cmentarz
43	Radowo Wielkie		cmentarz przykościelny
44	Radowo Wielkie		park dworski
45	Radzim		zespół folwarczny
46	Radzim		stodoła, magazyn (21) w zespole folwarcznym
47	Rekowo		gorzelnia (19) w zespole folwarcznym
48	Rekowo		zespół folwarczny
49	Rekowo		obora (18) w zespole folwarcznym
50	Rekowo		jałownik (20) w zespole folwarcznym
51	Rekowo		parcela kościelna
52	Rekowo		magazyn (21) w zespole folwarcznym
53	Rogowo		młyn wodny (1)
54	Rogowo		cmentarz komunalny
55	Siedlice		cmentarz
56	Siedlice		zespół folwarczny
57	Siedlice		spichlerz (29) w zespole folwarcznym
58	Siedlice		stodoła (28) w zespole folwarcznym
59	Sienno Dolne	Sienno Dolne nr 10	chałupa
60	Sienno Dolne		cmentarz rodowy
61	Sienno Dolne		cmentarz
62	Sienno Dolne		cmentarz
63	Sienno Dolne		dwór
64	Sienno Dolne	Sienno Dolne nr 24	zespół folwarczny
65	Sienno Górne		dwór
66	Smorawina		magazyn zbożowy (14) w zespole folwarcznym
67	Smorawina		obora (2) w zespole folwarcznym
68	Smorawina		cmentarz
69	Smorawina		zespół folwarczny
70	Strzmielce		mur i brama przy wjeździe na dziedziniec dworski
71	Strzmielce	Strzmielce bez nr	chałupa
72	Strzmielce		dwa pawilony przy wjeździe na dziedziniec dworski
73	Strzmielce		cmentarz
74	Strzmielce	Strzmielce nr 14	chałupa
75	Strzmielce	Strzmielce nr 12	stodoła

76	Strzmiel	Strzmiel nr 12	budynek inwentarski
77	Troszczyno		cmentarz
78	Wołkowo		dwór
79	Wołkowo		cmentarz
80	Żelmowo		kościół
81	Żelmowo		zespół folwarczny
82	Żelmowo		owczarnia w zespole folwarcznym
83	Żelmowo		obora (5) w zespole folwarcznym
84	Żelmowo		cmentarz
85	Żelmowo		gorzelnia (17) w zespole folwarcznym
86	Żelmowo		magazyn zbożowy (13) w zespole folwarcznym

5.4 Zabytki w Gminnej Ewidencji Zabytków

Nowelizacja ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 18 marca 2010 r., która weszła w życie 5 czerwca 2010 r., wzmocniła rolę gminnej ewidencji zabytków, czyniąc z niej źródło prawa miejscowego. Do art. 19 dodano ust.1a wskazujący zabytki, których ochrona musi być bezwarunkowo uwzględniona w decyzjach o ustaleniu inwestycji celu publicznego, decyzjach o warunkach zabudowy, decyzjach o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzjach o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej oraz decyzjach o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego. Są to zabytki wpisane do rejestru wraz z ich otoczeniem oraz zabytki nieruchome, znajdujące się w gminnej ewidencji zabytków.

Zgodnie z ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. (Dz. U. z 2003 r. Nr 162 poz. 1568) oraz Rozporządzeniem Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r., w sprawie prowadzenia rejestru zabytków krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. nr 113, poz. 661), jest prowadzona w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomych z terenu gminy.

Gminna Ewidencja Zabytków dla gminy Radowo Małe jest w trakcie przygotowywania (stan na luty 2014 roku).

5.5 Zabytki o najwyższym znaczeniu dla gminy

Na terenie gminy znajduje się 10 obiektów, których wartość można uznać za najwyższą dla gminy. Wybrane budynki są wpisane do rejestru zabytków, wykazują sporą wartość architektoniczną (zwłaszcza dwór w Strzmielach), świetnie obrazującą historię regionu. Za obiekty o największym znaczeniu dla gminy Radowo Małe można uznać:

z architektury sakralnej:

- Kościół pw. Jana Apostoła w Borkowie Wielkim
- Kościół pw. Zwiastowania NMP w Gostominie
- Kościół pw. NSPJ w Radowie Wielkim
- Kościół pw. Św. Apostołów Piotra i Pawła w Rekowie
- Kościół pw. Michała Archanioła w Rogowie
- Kościół pw. Niepokalanego Poczęcia NMP w Siedlicach
- Kościół pw. NMP Matki Kościoła i św. Andrzeja Apostoła w Strzmielach

z architektury rezydencjonalnej:

- Pałac w Radzimiu
- Dwór w Strzmielach
- Pałac w Żelmowie

6 OCENA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY. ANALIZA SZANS I ZAGROŻEŃ.

Analizując stan krajobrazu kulturowego gminy Radowo Małe rozpoznano następujące czynniki determinujące jego dalszy rozwój

Silne strony

- Duża ilość dobrze zachowanych zabytków architektury sakralnej i rezydencjonalnej
- Walory przyrodniczo-krajobrazowe gminy generujące ruch turystyczny.
- Silna tożsamość kulturowa mieszkańców
- Starania mieszkańców o zachowanie obiektów mówiących o historii gminy, np. odnowa, przy udziale parafian, pomnika wystawionego na część poległych w czasie

I Wojny Światowej w Radowie Małym. Było to możliwe dzięki staraniom proboszcza Grzegorza Kalamarza w roku 2010.

- Działania Gminnego Ośrodka Kultury, mające na celu rozwijanie świadomości kulturowej mieszkańców, wzmacnianie więzi z miejscem zamieszkania
- Organizacja imprezy historycznej Sydonia, zwiększa to wiedzę historyczną o własnej miejscowości mieszkańców, wzbudza zainteresowanie przeszłością i szacunek dla zabytków.
- Starania gminy Radowo Małe, aby miejsce powstania elektrowni wiatrowych nie ingerowało zbyt mocno w krajobraz przyrodniczy i kulturowy gminy. Świadczy to o szacunku do zachowanych dóbr. Wybrane miejsce nie narusza najważniejszych stanowisk archeologicznych.
- Liczne pomniki upamiętniające wydarzenia i postacie historyczne, pielęgnowane przez społeczność lokalną

Słabe strony

- Skutki agresywnego budownictwa PGR, psujące estetykę gminy
- Brak dostatecznej pielęgnacji zabytkowych cmentarzy
- Pogarszający się stan obiektów dawnych folwarcznych, duża część jest rozebrana
- Pogarszający się stan parków dworskich
- Słaba promocja gminy

Szanse

- Możliwość rewaloryzacji zabytków z wykorzystaniem dotacji krajowych i unijnych
- Rosnące zapotrzebowanie na turystykę, zwłaszcza rowerową
- Zwiększenie ilości imprez lokalnych, o charakterze historycznym, wzmacniających więzi lokalne z gminą mieszkańców
- Opracowanie gminnej ewidencji zabytków
- Aktywizacja ekonomiczna i społeczna wokół działalności związanej z promowaniem i utrzymaniem zabytków.
- Utworzenie krajobrazu kulturowego

Zagrożenia

- Postępująca dewastacja zespołów folwarcznych i budynków wiejskich
- Trudny dostęp do zewnętrznych źródeł finansowania opieki nad zabytkami.

7 ZAŁOŻENIA PROGRAMOWE

7.1. Priorytety

W toku analizy określono trzy priorytety realizacji Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami. Są to:

- **Priorytet I**

Rewaloryzacja dziedzictwa kulturowego jako element rozwoju społeczno-gospodarczego gminy.

- **Priorytet II**

Badanie i dokumentacja dziedzictwa kulturowego oraz promocja i edukacja służąca budowaniu tożsamości lokalnej.

- **Priorytet III**

Ochrona i świadome kształtowanie krajobrazu kulturowego.

7.2 Kierunki działań i zadania

W ramach wymienionych priorytetów wytyczono kierunki działań i na tej podstawie wyodrębniono poszczególne zadania.

Priorytet I: Rewaloryzacja dziedzictwa kulturowego, jako element rozwoju społeczno-gospodarczego gminy			
Kierunki działań	Zadania	Wykonawca	Źródła finansowania
Zahamowanie procesu degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania	• prowadzenie prac remontowo-konserwatorskich przy obiektach zabytkowych stanowiących własność gminy (w ramach opracowanego planu remontów) • podejmowanie starań o uzyskanie środków zewnętrznych na rewaloryzację zabytków • planowe, konsekwentne i kompetentne realizowanie zadań samorządowych w zakresie ochrony zabytków • dbałość o zachowanie linii zabudowy niezależnie od ochrony pojedynczych, najcenniejszych budynków	Gmina Radowo Małe, Jednostki Gminne	Budżet gminy, Dotacje unijne, Dotacje Urzędu Marszałkowskiego Województwa Zachodniopomorskiego, Dotacje Zachodniopomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, Dotacje Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego
Priorytet II: Badanie i dokumentacja dziedzictwa kulturowego oraz promocja i edukacja służąca budowaniu tożsamości lokalnej			
Kierunki działań	Zadania	Wykonawca	Źródła finansowania
Zintegrowana ochrona dziedzictwa kulturowego	• konsekwentne egzekwowanie zapisów dotyczących działalności inwestycyjnej na obszarach objętych ochroną określonych w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego • opracowywanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, szczególnie obszarów o dużym nasyceniu obiektami zabytkowymi	Gmina Radowo Małe	Budżet gminy
Rozszerzenie ochrony dziedzictwa kulturowego gminy	• wnioskowanie do wojewódzkiego konserwatora zabytków o wpis do rejestru zabytków obiektów/obszarów z gminnej ewidencji zabytków • podejmowanie prób wyeksponowania turystycznego zabytków położonych na terenie gminy	Gmina Radowo Małe, jednostki gminne	budżet gminy, dotacje unijne, dotacje urzędu Marszałkowskiego i Województwa Zachodniopomorskiego ,

	podjęcie próby ochrony zachowanych zespołów folwarcznych		dotacje Zachodniopomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, dotacje Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego.
Priorytet III: Ochrona i świadome kształtowanie krajobrazu kulturowego			
Kierunki działań	Zadania	Wykonawca	Źródła finansowania
Specjalistyczne rozpoznanie badawcze poszczególnych obiektów, zespołów oraz obszarów zabytkowych związane z przygotowywanym lub realizowanym procesem inwestycyjnym	prorowadzenie monitoringu i weryfikacji obiektów uwzględnionych w gminnej ewidencji zabytków (z zastosowaniem komputerowej bazy danych)	Gmina Radowo Małe, jednostki gminne	Budżet gminy
Szeroki dostęp do informacji o dziedzictwie kulturowym gminy	- udostępnienie informacji o zabytkach gminy w Internecie - utworzenie gminnego systemu informacji i promocji (bazy danych) środowiska kulturowego opartego o stronę internetową. - opracowanie mapy zabytków gminy, jako atrakcyjnej graficznie formy promocji ułatwiającej dotarcie do wszystkich elementów dziedzictwa kulturowego	Gmina Radowo Małe, jednostki gminne	budżet gminy, dotacje unijne
Edukacja i popularyzacja wiedzy o regionalnym dziedzictwie kulturowym	- organizowanie imprez plenerowych promujących gminny zasób zabytków - organizowanie (w siedzibie gminy, świetlicach wiejskich, GOK-u, szkołach) wystaw, spotkań na temat historii regionu, dawnego i dzisiejszego krajobrazu kulturowego, zabytków - rozwijanie działalności wystawienniczej - organizowanie i wspieranie realizacji konkursów, wystaw i innych działań	Gmina Radowo Małe, jednostki gminne	budżet gminy, dotacje unijne

	edukacyjnych • wydawanie i wspieranie publikacji (w tym opracowań historycznych, folderów promocyjnych, przewodników) poświęconych problematyce dziedzictwa kulturowego gminy • bieżące uzupełnianie księgozbioru biblioteki gminnej o publikacje na temat historii i zabytków województwa zachodniopomorskiego • wykorzystanie walorów zabytkowych, kulturowych i przyrodniczych jako czynnika wpływającego na rozwój i promocję gminy • podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność przestrzeni gminy oraz zabytków dla potrzeb edukacyjnych, społecznych i turystycznych; • zachęcanie mieszkańców do prowadzenia działalności agroturystycznej połączonej ze zwiedzaniem regionu; • wspieranie badań i dokumentacji dziedzictwa kulturowego gminy. • aktywna współpraca z regionalnymi mediami w celu promocji zabytków i upowszechnienia działań związanych z opieką nad zabytkami; • prowadzenie szlaków rowerowych przy odpowiednio oznakowanych obiektach niekoniecznie zabytkowych, ale istotnych ze względu na historię lub układ miejscowości; • rozpowszechnianie informacji o obiektach ujętych w Gminnej Ewidencji Zabytków, np. umieszczenie jej na stronie internetowej gminy; • utworzenie strony internetowej poświęconej historii, tradycji i dziedzictwu kulturowemu		
--	---	--	--

8 INSTRUMENTARIUM REALIZACJI PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Zadania określone w Gminnym Programie Opieki nad Zabytkami Gminy Radowo Małe będą wykonywane przy pomocy następujących instrumentów:

- instrumentów prawnych – wynikających z przepisów ustawowych, obejmujących między innymi uchwalanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, stref ochrony konserwatorskiej, wykonywanie decyzji administracyjnych wojewódzkiego konserwatora zabytków;
- instrumentów finansowych obejmujących między innymi finansowanie prac konserwatorskich, remontowych i archeologicznych, udzielanie dotacji na finansowanie prac konserwatorskich i restauratorskich, korzystanie z programów uwzględniających finansowanie z funduszy europejskich oraz dotacje, subwencje, dofinansowania dla właścicieli i posiadaczy obiektów zabytkowych;
- instrumentów koordynacji obejmujących między innymi realizację zapisów dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego zapisanych w dokumentach strategicznych województwa mazowieckiego;
- instrumentów społecznych obejmujących między innymi działania edukacyjne promocyjne, współdziałanie z organizacjami społecznymi;
- instrumentów kontrolnych obejmujących między innymi aktualizację gminnej ewidencji zabytków, monitoring stanu zagospodarowania przestrzennego oraz stanu zachowania dziedzictwa kulturowego.

9 ZASADY OCENY REALIZACJI PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Gminna Ewidencja Zabytków na terenie gminy Radowo Małe przygotowana została na podstawie art 22 Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o Ochronie Zabytków i Opiece nad Zabytkami. Z analizy obiektów wskazanych do wpisania do ewidencji i stanu władania nieruchomości (dane z ewidencji gruntów) wynika że większość obiektów o wartościach zabytkowych stanowi własność prywatną. Obiekty kwalifikowane są do włączenia do tworzonej ewidencji na podstawie wartości estetycznych i stanu zachowania elementów

zabytkowych. Wykonana została dokumentacja fotograficzna wszystkich wartościowych pod względem wartości artystycznej obiektów.

Gminny program opieki nad zabytkami gminy Radowo Małe, po zaopiniowaniu przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, zostanie przedstawiony Radzie Gminy w celu przyjęcia go uchwałą. Program został opracowany na okres czterech lat i stanowi dokument uzupełniający w stosunku do innych dokumentów planistycznych i aktów prawa miejscowego. Co dwa lata Wójt będzie sporządzał sprawozdania z realizacji zadań Programu i przedstawiał je Radzie Gminy.

Głównym odbiorcą programu jest społeczność lokalna, która bezpośrednio powinna odczuć efekty jego wdrażania. Dotyczy to nie tylko właścicieli i użytkowników obszarów i obiektów zabytkowych, ale również wszystkich mieszkańców. Program powinien służyć podejmowaniu planowych działań dotyczących: inicjowania, wspierania, koordynowania badań i prac z dziedziny ochrony zabytków i opieki nad zabytkami oraz upowszechniania i promowania dziedzictwa kulturowego.

10 ŹRÓDŁA FINANSOWANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Obowiązującym wyznacznikiem sposobu finansowania opieki nad zabytkami są zasady zawarte w rozdziale 7. ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. Nr 162, poz. 1568 z późn. zm.). Nakładają one obowiązek finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku na osobę fizyczną, lub inną jednostkę organizacyjną w tym także na jednostki z sektora finansów publicznych, posiadające tytuł prawny do zabytku.

Zadania związane z opieką nad zabytkami mogą być finansowane m.in. z następujących źródeł:

- z budżetu gminy Radowo Małe;
- z budżetu Urzędu Marszałkowskiego Województwa Zachodniopomorskiego w ramach przyznanej dotacji na prace zgodne z art. 77 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r.;

- z budżetu Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków na prace, zgodne z art. 77 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r.;
- z budżetu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, w ramach dotacji przyznanej zgodnie z art. 77 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. w oparciu o ogłaszane corocznie przez Ministerstwo aktualne programy;
- z dotacji unijnych;
- ze środków własnych właścicieli obiektów zabytkowych;
- z darowizn na rzecz gminy;
- z innych środków przewidzianych prawem.